



Zarząd Zieleni
m.st. Warszawy



Ogólnopolskie
Towarzystwo Ochrony Ptaków
BirdLife Polska

Park Ujazdowski

Raport z inwentaryzacji ornitologicznej
wykonanej w okresie 01.09.2023 r. – 31.08.2024 r.

Fatima Hayatli i Michał Redlisiak

Warszawa, 7 listopada 2024 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Charakterystyka terenu badań	4
2.1. Opis miejsca badań	4
2.2. Kwerenda archiwalna.....	10
3. Materiały i metody	13
3.1. Założenia metodyczne	13
3.2. Daty kontroli.....	16
3.3. Opracowanie wyników	16
4. Wyniki.....	17
4.1. Awifauna parku	17
4.2. Awifauna przelotna.....	19
4.2.1 Przelot jesienny	19
4.2.2 Przelot wiosenny	20
4.3. Awifauna zimująca	21
4.4. Awifauna lęgowa	22
4.4.1 Przegląd gatunków lęgowych.....	24
5. Wytyczne do gospodarowania terenem pod kątem ochrony awifauny	38
5.1. Stan siedlisk.....	38
5.2. Zagrożenia	39
5.3. Zalecenia	43
6. Dyskusja i wnioski	47
6.1. Charakterystyka awifauny	47
6.2. Podsumowanie i wnioski	50
7. Literatura	52
8. Przekazywane wyniki.....	53

1. Wstęp

W obszarach zurbanizowanych jednymi z niewielu miejsc stanowiących stabilne enklawy różnorodności biologicznej są parki miejskie. Pełnią one wiele funkcji, m.in. krajobrazowe, klimatyczne, wodochronne, społeczne i rekreacyjne. Jedną z najistotniejszych cech tych obszarów jest gromadzenie wyjątkowego bogactwa fauny i flory. Jedną z grup zwierząt, dla których parki miejskie są doskonałymi biotopami lęgowymi, bogatymi żerowiskami i miejscami odpoczynku podczas migracji oraz zimą, są ptaki, które licznie zasiedlają te tereny. Ptaki jako zespół, uznawane są za bioindykatory stanu środowiska – liczebność ich populacji, bogactwo gatunkowe oraz zróżnicowanie odzwierciedlają stan różnych ekosystemów, które zasiedlają. Obserwacje gatunków ptaków występujących w siedliskach parkowych dostarczają cennych informacji na temat jakości tych siedlisk. Pozwala to ocenić skuteczność zabiegów pielęgnacyjnych oraz innych działań kształtujących krajobraz i strukturę środowisk parków miejskich.

Choć awifauna miast zazwyczaj wykazuje niższą bioróżnorodność niż ta z terenów niezurbanizowanych, wiele gatunków przystosowało się do życia obok człowieka (Luniak 2006). Procesy zachodzące na tych terenach określa się jako synantropizacja (zmniejszanie dystansu ucieczki przed człowiekiem, zamieszkiwanie w pobliżu osiedli ludzkich) oraz synurbizacja (zasiedlanie miast). Charakteryzują one wiele gatunków zwierząt, w tym ptaków. Szczególną uwagę należy zwrócić na zjawisko synurbizacji (Andrzejewski i in. 1978). Adaptacja wielu gatunków ptaków do życia w środowisku miejskim zachodzi dynamicznie i nie jesteśmy w stanie dokładnie przewidzieć jej efektów. Przyjmuje się, że gatunki o wysokiej tolerancji środowiskowej potrafią zaadaptować się do sąsiedztwa człowieka. W czasach, gdy wpływ ludzi na środowisko stale rośnie, naturalne ekosystemy znikają, a urbanizacja postępuje, należy uważnie śledzić skład gatunkowy awifauny na terenach zieleni miejskiej. Jest to ważne, ponieważ skład ten stanowi dobry wskaźnik skuteczności ochrony i zabiegów pielęgnacyjnych, które mają na celu zachowanie lub minimalizację zagrożeń dla bogactwa przyrodniczego w zieleni miejskiej.

W okresie od 1 września 2023 r. do 31 sierpnia 2024 r. przeprowadzono inwentaryzację ornitologiczną wybranych obszarów zieleni m.st. Warszawy, położonych w dzielnicach Śródmieście, Żoliborz, Ursynów, Wola i Mokotów. Celem badań terenowych było zbadanie składu awifauny w cyklu rocznym (lęgowej, przelotnej i zimującej). Na podstawie uzyskanych wyników sporządzono sprawozdanie z realizacji zadania oraz określono zagrożenia i zalecenia dotyczące gospodarowania terenem, w kontekście skutecznej ochrony ptaków. Inwentaryzacja była kontynuacją prac podjętych na zlecenie Zarządu Zieleni w 2022 roku (Umowa ZZW/B/III/3/1/U-36/22/DPT).

Prace zostały zrealizowane przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków na zlecenie Zarządu Zieleni m.st. Warszawy w ramach umowy ZZW B/III/3/3/U-39/23-24/DKO/TP z dnia 18 lipca 2023 roku.

2. Charakterystyka terenu badań

2.1. Opis miejsca badań

Park Ujazdowski o powierzchni 5,5 ha znajduje się w dzielnicy Śródmieście, po wschodniej stronie Alej Ujazdowskich. Od północy graniczy on z ul. Piękną, od zachodu z Alejami Ujazdowskimi, od południa z Placem na Rozdrożu i aleją Armii Ludowej, a od wschodu ze skwerem płk dr Leona Strehla oraz ul. Johna Lennona. Park został urządzony w latach 1893–1896, jest więc jednym z najstarszych parków w Warszawie. Zasadniczy układ przestrzenny parku nie zmienił się znacząco od jego powstania, a w roku 1965 został on wpisany do rejestru zabytków. Teren parku jest ogrodzony i zamykany na noc. Powierzchnia badawcza (**mapa 1**) obejmuje całość Parku Ujazdowskiego.



Mapa 1. Granice powierzchni badawczej „Park Ujazdowski”.

Pod względem krajobrazowym teren badań to mozaika różnych siedlisk typu parkowego: zadrzewień, alejek, trawników, rabat kwiatowych, zakrzaczeń (**zdj. 1-6**). Główna aleja spacerowa ma formę okrężną i biegnie wokół całego parku w pobliżu jego zewnętrznych krawędzi, a w centrum parku znajduje się rozległy otwarty teren. W północnej części parku znajduje się duży plac zabaw, a w części południowej - zbiornik wodny o powierzchni około 0,45 ha (**zdj. 7**). Dominującym siedliskiem są luźne zadrzewienia typu parkowego, głównie liściaste, w których dominują lipy *Tilia* sp., klony *Acer* sp. oraz kasztanowce *Aesculus* sp. Między drzewami znajdują się rozproszone skupiska krzewów, głównie lilaki *Syringa vulgaris*, bzy czarne *Sambucus nigra*, głogi *Crataegus* sp. oraz cisy pospolite *Taxus baccata*. Otwarte przestrzenie, porośnięte głównie trawą i niewysoką zielenią urządzoną (żywopłoty, rabaty kwietne itp.), znajdują się głównie w centralnej części (gdzie znajduje się rozległy plac) i w północnej części parku. Zbiornik wodny nie posiada szuwaru (poza

małym trzcinowiskiem w północnej części stawu – **zdj. 8**), ma uregulowane brzegi i jest rozdzielony na dwie części niewielkim mostkiem na część mniejszą (od południa) i większą z wyspą porośniętą drzewami (od północy). Punkt widokowy z altaną i schodkami schodzącymi do wody (**zdj. 9**) znajduje się przy północno-zachodnim brzegu. Część mniejsza zbiornika jest znacznie węższa i ma formę zagiętego wąskiego kanału otoczonego drzewami. Na terenie Parku Ujazdowskiego rosną trzy drzewa będące pomnikami przyrody (**mapa 1**). Wszystkie rosną przy wschodniej granicy parku i są to: klon zwyczajny odm. Schwedlera *Acer platanoides* rosnący między centralnym placem a zbiornikiem wodnym oraz dąb szypułkowy *Quercus robur* i orzech czarny *Juglans nigra* rosnące na wysokości placu zabaw. Na terenie badań znajduje się 35 budek lęgowych oraz 3 budki dla ssaków (stan na marzec 2024): 15 typu A dla małych dziuplaków, 14 typu B dla szpaka, 2 typu P dla półdziuplaków, 4 budki typu D dla średnich rozmiarów dziuplaków (głównie kawki) oraz 3 budki dla ssaków.

Teren badań jest bardzo popularnym miejscem zarówno wśród mieszkańców Warszawy, jak i turystów. Jest to teren regularnie i intensywnie wykorzystywany przez osoby spacerujące, spacerujące z psami, jeżdżące na rowerach i hulajnogach elektrycznych. Bardzo popularnym miejscem jest plac zabaw w północnej części parku (**zdj. 1**), który został otwarty po remoncie 15 maja 2024 r. Niewątpliwie wysoką antropopresję na przyrodę parku potęguje jego lokalizacja w jednej z najbardziej reprezentacyjnych części Warszawy, przy Osi Stanisławowskiej i w bezpośrednim sąsiedztwie Łazienek Królewskich, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz Sejmu i Senatu.



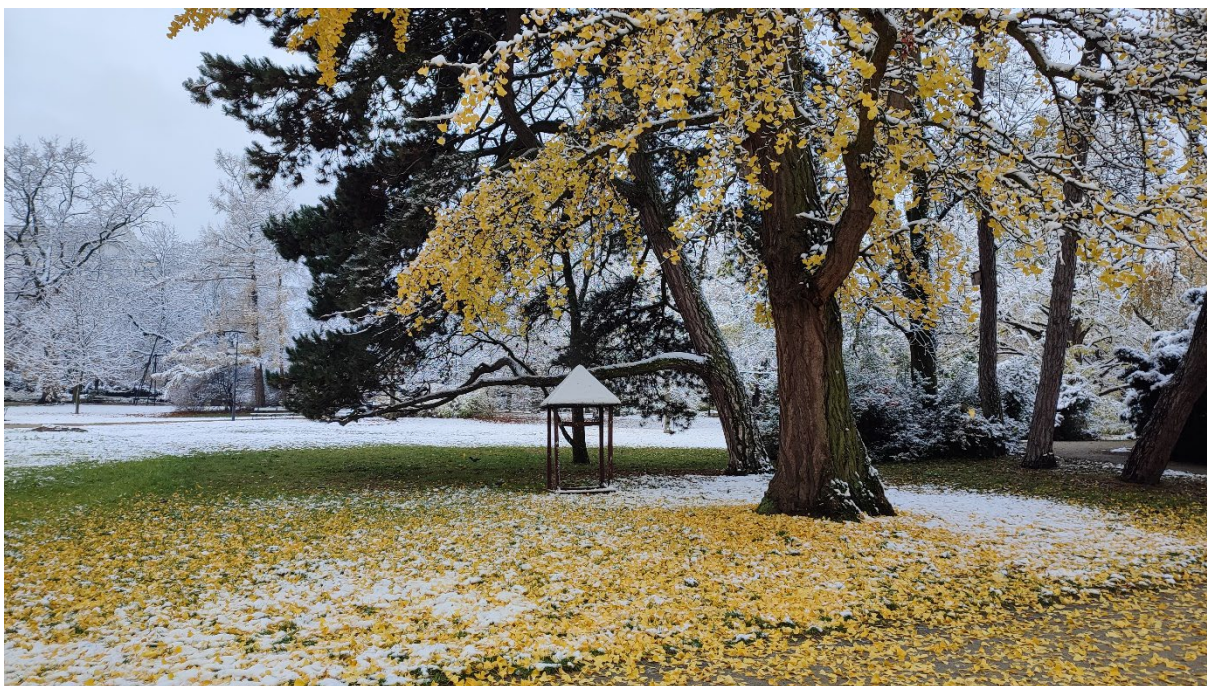
Zdjęcie 1. Park Ujazdowski od strony wejścia (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 2. Park Ujazdowski - wschodnia granica parku na wysokości rzeźby Wazy (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 3. Park Ujazdowski - aleja kasztanowców zimą (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 4. Park Ujazdowski - karmnik we wschodniej części (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 5. Park Ujazdowski (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 6. Park Ujazdowski - trawnik otoczony różami w centralnej części parku, w porze zimowej (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 7. Staw w Parku Ujazdowskim zimą (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 8. Fragment szuwaru na stawie w Parku Ujazdowskim (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 9. Kaczki odpoczywające na betonowych schodkach, na brzegu stawu w Parku Ujazdowskim (fot. Fatima Hayatli).

2.2. Kwerenda archiwalna

Ta część raportu zawiera dane dotyczące awifauny lęgowej Parku Ujazdowskiego w latach 1975 oraz 1984-1985 oraz awifauny zimującej na przełomie roku 1975 i 1976 oraz w latach 1998-2023.

Awifauna lęgowa

Badania nad składem awifauny lęgowej Parku Ujazdowskiego prowadzone były w latach 1975 (Luniak 1981) oraz 1984-1985 (Nowicki 1992). W drugim z cytowanych badań dane zbierano za pomocą kombinowanej odmiany metody kartograficznej (Tomiałojć 1980), czyli tą samą metodą, co w niniejszym opracowaniu. W roku 1975 stwierdzono występowanie w sezonie lęgowym 19 gatunków ptaków (**tab. 1**). Natomiast w latach 1984-1985 stwierdzono gniazdowanie 18 gatunków ptaków (**tab. 1**).

Tabela 1. Gatunki ptaków obserwowane w okresie lęgowym na terenie Parku Ujazdowskiego w roku 1975 (za: Luniak 1981) oraz latach 1984-1985 (Nowicki 1992). W kolumnach podano kategorie lęgowości danego gatunku w danym roku. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

L.p.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	1975	1984-1985
1	bogatka	<i>Parus major</i>	C/B	C/B
2	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	C/B	C/B
3	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	A	
4	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	C/B	C/B
5	kos	<i>Turdus merula</i>	C/B	C/B
6	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	C/B	C/B
7	kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	C/B	
8	mazurek	<i>Passer montanus</i>	C/B	C/B
9	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	C/B	C/B
10	oknówka	<i>Delichon urbicum</i>	A	
11	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>		C/B
12	piegża	<i>Curruca curruca</i>		C/B
13	pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	C/B	
14	puszczyk	<i>Strix aluco</i>	A	
15	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	C/B	C/B
16	sroka	<i>Pica pica</i>		C/B
17	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>		C/B
18	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	C/B	C/B
19	wilga	<i>Oriolus oriolus</i>	C/B	C/B
20	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	A	C/B
21	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	C/B	C/B
22	zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	C/B	C/B
23	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	C/B	C/B
N gatunków			19	18

Awifauna zimująca

Badania nad składem gatunkowym zimującej awifauny Parku Ujazdowskiego przeprowadzono zimą 1975/1976 (Luniak 1981). W ich trakcie stwierdzono zimowanie 11 gatunków ptaków (**tab. 2**). Dodatkowo ptaki wodne zimujące na zbiorniku wodnym w Parku Ujazdowskim były liczone w ramach regionalnych liczeń ptaków wodnych (M-ŚTO) od 1998 roku, a potem od roku 2010 do chwili obecnej – w ramach **Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW)** (Meissner i in. 2023), będącego elementem Państwowego Monitoringu Środowiska GIOŚ (liczenia w ramach tego

projektu polegają na rejestracji ptaków wodnych (bez mew) podczas przemarszu wzdłuż cieków i zbiorników wodnych w całej Warszawie (P. Rowiński – mat. niepubl.), a wykonywane są zawsze w połowie stycznia, nieprzerwanie od 1998 roku, z wyjątkiem roku 1999 oraz 2002. Podczas tych prac stwierdzono 4 gatunki zimujących ptaków wodnych (**tab. 3**). W roku 2024, ze względu na całkowicie zamrożony zbiornik, nie stwierdzono zimującej awifauny wodnej na powierzchni badawczej w trakcie MZPW.

Tabela 2. Lista gatunków ptaków obserwowanych na terenie Parku Ujazdowskiego zimą 1974/1975 (za: Luniak 1981). Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

L.p.	Nazwa polska	Nazwa naukowa
1	bogatka	<i>Parus major</i>
2	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>
3	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>
4	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>
5	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>
6	kos	<i>Turdus merula</i>
7	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>
8	mazurek	<i>Passer montanus</i>
9	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>
10	wrona	<i>Corvus cornix</i>
11	wróbel	<i>Passer domesticus</i>

Tabela 3. Zestawienie ptaków wodnych, zimujących na terenie Parku Ujazdowskiego w latach 1998-2023, obserwowanych w ramach Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW) oraz regionalnych liczeń zimujących ptaków wodnych. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

L.p.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Lata	Liczebność
1	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	2023	1
2	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	1998, 2000-2001, 2003-2018, 2020-2023	5-580
3	łyśka	<i>Fulica atra</i>	2020, 2023	2, 1
4	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	2020, 2023	10, 20

Przygodne obserwacje ptaków (baza Ornitho.pl)

Ornitho.pl to internetowa baza danych działająca w celu gromadzenia i udostępniania obserwacji dzikich zwierząt w Polsce. Obserwacje można przekazywać za pomocą portalu lub aplikacji na urządzenia mobilne działającej pod nazwą NaturaList. Portal działa od roku 2015, lecz gromadzi również dane z lat wcześniejszych, w tym z innych kartotek (np. Polska Kartoteka Przyrodnicza). Obserwacje nie są ujęte ramami metodycznymi, co najczęściej nie pozwala na określenie dokładnej liczebności, a także stwierdzenia pewnego gniazdowania (poza przypadkami obserwacji ptaków z pokarmem, gniazd i rodzin). Jednakże, jeśli obserwacje są dokonywane wielokrotnie, często w ciągu całego roku, pozwalają one na określenie składu gatunkowego ptaków występujących na określonym obszarze. Obserwacje ptaków rzadkich i trudnych do rozpoznania są weryfikowane przez zespół ekspertów platformy. Poniżej prezentowana lista ptaków (**tab. 4**), obejmująca 56 gatunków, jest wynikiem zestawienia wszystkich obserwacji dokonanych na terenie Parku Ujazdowskiego od roku 2008 do końca sierpnia 2023. Mimo dość dużej liczby obserwacji lista ta nie oddaje w pełni realnego składu awifauny Parku Ujazdowskiego, gdyż zawiera też stwierdzenia ptaków przelatujących wysoko nad parkiem oraz zapewne stwierdzenia z niedokładną lokalizacją tj. ptaków które w rzeczywistości występowały poza granicami parku. Niemniej daje ona częściowy obraz awifauny parku i jest cenną informacją uzupełniającą stan wiedzy na jej temat.

Tabela 4. Lista gatunków obserwowanych na badanym terenie w latach 2008-2023, zebranych w bazie Ornitho.pl. N stw – liczba stwierdzeń. Okres: L – obserwacje w sezonie lęgowym, P – w okresie przelotów, Z – w okresie zimowym. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	N stw	Okres	Lata
1	bogatka	<i>Parus major</i>	47	L, P, W	2008-2013, 2018-2020, 2023
2	cierniówka	<i>Sylvia communis</i>	1	P	2012
3	czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	2	P	2012-2013
4	czyż	<i>Spinus spinus</i>	2	P, W	2008
5	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	8	L, P	2008-2009, 2013, 2017-2018, 2020
6	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	4	W	2013
7	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	6	P, W	2008, 2017, 2019
8	dzięciołek	<i>Dryobates minor</i>	1	P	2010
9	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	19	L, P, W	2009-2013, 2020
10	gajówka	<i>Sylvia borin</i>	1	L	2018
11	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	34	P, W	2008-2013, 2018, 2020
12	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1	W	2008
13	gołąb miejski	<i>Columba livia f. urbana</i>	51	L, P, W	2008-2014, 2017-2023
14	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	5	P, W	2008, 2010, 2015
15	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	10	L, P, W	2008, 2011, 2013, 2016, 2019-2021, 2023
16	jerzyk	<i>Apus apus</i>	2	L	2018-2019
17	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	8	L, P	2009-2010, 2014, 2016, 2022-2023
18	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	2	W	2023
19	kawka	<i>Corvus monedula</i>	29	L, P, W	2008-2013, 2020
20	kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	1	W	2016
21	kos	<i>Turdus merula</i>	29	L, P, W	2008-2014, 2018-2022
22	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	22	L, P, W	2008-2013, 2015-2020, 2022
23	krętogłów	<i>Jynx torquilla</i>	1	P	2013
24	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	93	L, P, W	2008-2014, 2016-2023
25	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	39	L, P, W	2008-2015, 2020-2021
26	łyśka	<i>Fulica atra</i>	36	L, P, W	2009-2010, 2016-2023
27	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	59	L, P, W	2009-2010, 2012, 2014-2023
28	mazurek	<i>Passer montanus</i>	18	L, P, W	2008-2012, 2014
29	mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	2	P, W	2014, 2020
30	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	24	P, W	2008-2013, 2018, 2020
31	mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	3	P	2009, 2011, 2020
32	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	41	L, P, W	2008-2013, 2019-2020
33	muchotłówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	3	L, P	2012, 2021
34	mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	1	P	2019
35	myszołów	<i>Buteo buteo</i>	1	P	2017
36	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>	19	L, P	2009-2010, 2017, 2019, 2021
37	oknówka	<i>Delichon urbicum</i>	2	L	2012
38	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	3	L, P	2009-2010, 2012
39	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	11	P, W	2008, 2013-2014, 2020
40	piegża	<i>Sylvia curruca</i>	4	P	2012, 2017
41	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	4	L, P	2010, 2012, 2021
42	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	3	L, P	2019-2020

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	N stw	Okres	Lata
43	pustułka	<i>Falco tinnunculus</i>	1	W	2009
44	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	9	P, W	2008-2014, 2019
45	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	2	P	2008
46	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	22	L, P, W	2008-2011, 2013-2019
47	sroka	<i>Pica pica</i>	24	L, P, W	2008-2013, 2020
48	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	2	P, W	2008-2009
49	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	4	W	2010, 2013, 2020
50	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	29	L, P, W	2008-2014, 2019-2020
51	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	49	L, P, W	2008-2020, 2022-2023
52	śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	1	P	2011
53	świstunka leśna	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	3	L, P	2012, 2017
54	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	67	L, P, W	2008-2014, 2017-2020, 2023
55	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	26	L, P, W	2008-2012, 2014, 2019-2020
56	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	13	L, P, W	2008-2014, 2018-2021

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę dane do 2023 roku, pochodzące z dotychczasowych inwentaryzacji ptaków lęgowych (Luniak 1985, Nowicki 1992) oraz zimujących (Luniak 1985), liczeń regionalnych, Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych oraz bazy Ornitho.pl, awifauna Parku Ujazdowskiego była reprezentowana przez 62 gatunki, z czego w sezonie lęgowym na badanym obszarze stwierdzano obecność 40 gatunków, w okresie przelotów – 47 gatunków, a w okresie zimowania – 35 gatunków.

3. Materiały i metody

3.1. Założenia metodyczne

Celem niniejszej inwentaryzacji jest określenie pełnej listy awifauny Parku Ujazdowskiego w cyklu rocznym od września 2023 do sierpnia 2024, wraz z podaniem jak najdokładniejszej liczebności poszczególnych gatunków. Dokładna metodyka inwentaryzacji różniła się w zależności od okresu fenologicznego (patrz niżej). Niezależnie od okresu, kontrole terenowe prowadzono w trakcie przemarszów (lustracji), w okresie najwyższej aktywności ptaków, przy odpowiednich warunkach pogodowych, w bezdeszczowe i bezwietrzne dni. Kontrole obejmowały każdorazowo cały badany teren (**mapa 1**). Ptaki rejestrowano na podstawie stwierdzeń wizualnych lub słyszanych głosów poszczególnych gatunków. Do dokładnej identyfikacji wizualnej używano sprzętu optycznego (lornetki lub aparatu fotograficznego). W trakcie kontroli notowano wszystkie stwierdzone ptaki z podziałem na gatunek (oraz płeć i wiek, jeśli było to możliwe), zapisując dokładną lokalizację poszczególnych obserwacji, z podaniem liczebności oraz sposobu stwierdzenia (obserwacja wizualna lub słyszany głos ptaka). W miarę możliwości notowano też inne szczegóły obserwacji (np. siedzące na drzewach, krzewach, w roślinności zielonej, żerujące na ziemi, przelatujące nad terenem itd.). Wszystkie obserwacje całoroczne notowano za pomocą aplikacji NaturaList.

Na podstawie zebranych danych określono wykorzystanie badanego terenu przez ptaki w cyklu rocznym, w tym zagęszczenia lęgowe poszczególnych gatunków. Dla wybranych gatunków lęgowych wyznaczono również przybliżone zasięgi terytoriów lęgowych. Dodatkowo na bazie zebranych danych określono wartość powierzchni badawczej dla lokalnej ornitofauny,

zidentyfikowano występujące zagrożenia oraz określono możliwe działania poprawiające jakość siedliska dla ptaków.

Okres migracji jesiennej, zimowania i dyspersji połęgowej

Sposób liczenia ptaków w okresie pozalęgowym nie różnił się od ogólnej, całorocznej metodyki. Okres ten należy rozumieć jako okres migracji jesiennej i zimowania (od 1 września 2023 do 29 lutego 2024, odpowiednio: 7 i 6 kontroli) oraz dyspersji połęgowej (od 11 lipca 2024 do 31 sierpnia 2024, 3 kontrole).

Okres lęgowy oraz migracji wiosennej

Prace terenowe w okresie migracji wiosennej (od 1 marca do 19 maja 2024) oraz w okresie lęgowym (od 1 marca do 10 lipca 2024) prowadzono, stosując kombinowaną odmianę metody kartograficznej (Tomiałojć 1980). Okres migracji wiosennej oraz początek okresu lęgowego większości ptaków w znacznym stopniu zachodzą na siebie czasowo, co powoduje, że w trakcie jednej kontroli terenowej możliwa jest sytuacja jednoczesnego przebywania na danym terenie zarówno osobników lęgowych, jak i osobników w trakcie wędrówki. Zastosowanie kombinowanej metody kartograficznej pozwala jednak z dużą skutecznością oddzielić frakcję ptaków migrujących od ptaków lęgowych.

W opisywanym okresie przeprowadzono łącznie 12 kontroli porannych oraz dwie wieczorne (na początku kwietnia i na początku czerwca). Pierwszych 8 kontroli porannych i pierwsza kontrola wieczorna obejmowały zarówno okres przelotu wiosennego, jak i okres lęgowy. Kontrole poranne rozpoczynano w porze około wschodu słońca i kończono przed południem. Wszystkie kontrole wykonywano pieszo, tempo penetracji terenu wynosiło ok. 2-3 godz./10 ha. Obserwacje wieczorne rozpoczynano godzinę przed zachodem słońca i prowadzono do zmroku. Na przygotowanym planie terenu, podczas każdej kontroli zaznaczano miejsca stwierdzeń śpiewających samców (ze szczególnym naciskiem na wykrycie stwierdzeń równoczesnych), par oraz inne zachowania wskazujące na odbywanie lęgów, np. ptaki z materiałem gniazdowym lub pokarmem dla piskląt. Rejestrowano zarówno stwierdzenia wizualne, jak i głosowe.

Listę gatunków migrujących określono na podstawie szczegółów obserwacji (brak kryterium świadczącego o lęgowości), dostępnej wiedzy o fenologii migracji danego gatunku (data obserwacji) oraz analizy danych zebranych metodą kartograficzną (kombinowaną). Ptaki obserwowane w sezonie lęgowym podzielono na dwie grupy. Pierwszą stanowiły ptaki lęgowe tj. właściwe ptaki lęgowe (kategoria lęgowości C lub B) oraz ptaki potencjalnie lęgowe, w przypadku których nie stwierdzono dowodów ich gniazdowania na obszarze badań, ale ze względu na ich preferencje siedliskowe jest wysoce prawdopodobne, że gniazdowały w okolicy (kategoria lęgowości A) i najprawdopodobniej obszar badań lub jego część wchodziły w skład ich terytoriów lęgowych. Dlatego gatunki te zaliczono do awifauny lęgowej mimo braku bezpośrednich przesłanek o gniazdowaniu. Kategorie lęgowości przyporządkowano na podstawie kryteriów opisanych przez Wilka i in. (2016). Drugą grupę stanowiły gatunki niełęgowe, dla których obszar badań stanowił jedynie żerowisko lub miejsce przelotu między żerowiskami.

W przypadku większości gatunków ptaków lęgowych terytoria określono na podstawie map gatunkowych, zgodnie z wytycznymi opisanymi przez Tomiałojcia (1980). Pozwoliło to na wyznaczenie lokalizacji i liczby terytoriów odpowiadających parom lęgowym występującym

na terenie parku oraz obliczenie zagęszczenia poszczególnych gatunków lęgowych (n. par/10 ha) w przeliczeniu na całą powierzchnię parku. W przypadku tych gatunków metodyczne wyszukiwanie gniazd nie było prowadzone i gniazda w terenie były jedynie notowane i opisywane w przypadku przygodnego ich stwierdzenia w trakcie kontroli terenowej. Dla jednego gatunku tj. piegży *Curruca curruca* zmodyfikowano kryteria wyznaczania terytoriów lęgowych. Standardowo w metodzie kartograficznej wskaźnikiem zajętego terytorium lęgowego są trzy niezależne (dokonane na różnych kontrolach terenowych) stwierdzenia osobników. Piegża jest gatunkiem bardzo skrytym i o niewielkiej aktywności głosowej, zwłaszcza po rozpoczęciu wysiadywania jaj. Dlatego przyjęto, że w przypadku tego gatunku wskaźnikiem potencjalnego zajęcia terytorium są dwa niezależne stwierdzenia ptaków w danym miejscu. Dla wybranych gatunków gniazdujących kolonijnie i półkolonijnie (np. szpak, mazurek) oraz takich, w przypadku których wyznaczenie terytoriów na podstawie wyłącznie zachowań terytorialnych jest trudne (wrona siwa, sroka), prowadzono dokładne wyszukiwanie i liczenie gniazd, a zagęszczenia lęgowe wyznaczono na podstawie liczby stwierdzonych aktywnych gniazd. W przypadku grzywacza *Columba palumbus* liczbę terytoriów oszacowano na podstawie znalezionych gniazd oraz obserwowanych zachowaniach terytorialnych (głosy godowe i loty tokowe). Niemniej w miastach gatunek ten wykazuje ograniczony terytorializm, dorosłe osobniki latają żerować daleko od gniazda, a większość gniazd bardzo szybko zostaje splądrowana przez ptaki krukowate, co zmusza grzywacze do wielokrotnego powtarzania prób lęgów. Dodatkowo w późniejszych etapach sezonu lęgowego wyszukiwanie gniazd staje się bardzo trudne z powodu rozwiniętego ulistnienia na drzewach. Dlatego tak naprawdę ani wyszukiwanie gniazd, ani obserwacje zachowania osobników nie pozwalają na dokładne oszacowanie liczebności lęgowych grzywaczy. Dlatego w przypadku tego konkretnego gatunku uzyskane wyniki należy traktować jako wyniki przybliżone. W przypadku ptaków potencjalnie lęgowych nie wyznaczano wartości zagęszczeń na obszarze badań, a jedynie zapisano je jako „+”. Zapis ten oznaczał, że teren badań stanowił jedynie niewielki fragment terytorium bądź terytoriów danego gatunku (w przypadku gatunków terytorialnych i gniazdujących w siedliskach parkowych) lub, że stwierdzane osobniki gniazdowały w okolicy, a dany teren stanowił ich żerowisko lub miejsce odpoczynku (w przypadku gatunków kolonijnych i półkolonijnych gniazdujących na budynkach takich jak np. gołąb miejski czy wróbel). Jedynie w przypadku gatunków kolonijnych i półkolonijnych takich jak gołąb miejski i wróbel. Do wyznaczenia liczby par lęgowych ptaków wodnych (np. łyśka, krzyżówka, mandarynka) wykorzystano liczbę rodzin (par lub samic z młodymi) stwierdzonych na stawie (Keller i in. 1987). Dla awifauny lęgowej określono strukturę dominacyjną gatunków, stosując kryteria zaproponowane przez Trojana (1975): dominanty - udział w zespole powyżej 5%, subdominanty (2-5%), influenci (1 do 2%), gatunki akcesoryczne (poniżej 1%). Dokonano również jej podziału na grupy ekologiczne (gniazdowe) według kryteriów zaproponowanych przez Tomiałojcia (1970): dziuplaki, ptaki gniazdujące na drzewach i krzewach powyżej 1,5 m wysokości, ptaki gniazdujące nisko (poniżej 1,5 m oraz na ziemi). Ze względu na specyfikę siedlisk miejskich i występujących tu gatunków, do powyższych trzech grup dodano kolejną: ptaki gniazdujące na budynkach i innych konstrukcjach antropogenicznych. Podział na grupy gniazdowe został dokonany na podstawie wiedzy o biologii lęgowej poszczególnych gatunków i określa miejsce umieszczenia gniazda spotykane u danego gatunku najczęściej. Należy jednak pamiętać, że niektóre gatunki ptaków (np. kos, rudzik czy krzyżówka) są bardzo plastyczne, jeśli chodzi o miejsce i sposób umieszczenia gniazda i mogą zakładać gniazda w miejscach innych niż wynikałoby z przypisanych im grup gniazdowych. Dla każdej z czterech wymienionych grup obliczono udział procentowy w zgrupowaniu.

3.2. Daty kontroli

Łącznie przeprowadzono 30 kontroli terenowych (14 w okresie lęgowym i 16 w okresie pozalęgowym) wymaganych na podstawie umowy z Zarządem Zieleni (**tab. 5**). Prowadzono również dodatkowe, uzupełniające kontrole (nieobowiązkowe) w celu uzupełnienia bazy zdjęć lub potwierdzenia niektórych obserwacji.

Tabela 5. Zestawienie dat kontroli terenowych w Parku Ujazdowskim.

Nr	Data	Rodzaj kontroli	Okres fenologiczny	Wykonawca
1	06.09.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
2	21.09.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
3	02.10.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
4	15.10.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
5	26.10.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
6	06.11.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
7	19.11.2023	poranna	przelot jesienny	Fatima Hayatli
8	06.12.2023	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
9	18.12.2023	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
10	05.01.2024	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
11	18.01.2024	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
12	09.02.2024	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
13	21.02.2024	poranna	zimowanie	Fatima Hayatli
14	02.03.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
15	13.03.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
16	26.03.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
17	03.04.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
17a	10.04.2024	poranna, dodatkowa	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
18	11.04.2024	nocna/wieczorna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
19	17.04.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
20	29.04.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
21	08.05.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
22	14.05.2024	poranna	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
22a	17.05.2024	poranna, dodatkowa	przelot wiosenny, sezon lęgowy	Fatima Hayatli
23	24.05.2024	poranna	sezon lęgowy	Fatima Hayatli
24	06.06.2024	nocna/wieczorna	sezon lęgowy	Fatima Hayatli
25	11.06.2024	poranna	sezon lęgowy	Fatima Hayatli
26	20.06.2024	poranna	sezon lęgowy	Fatima Hayatli
27	04.07.2024	poranna	sezon lęgowy	Fatima Hayatli
28	17.07.2024	poranna	dyspersja polęgowa	Fatima Hayatli
29	06.08.2024	poranna	dyspersja polęgowa	Fatima Hayatli
30	22.08.2024	poranna	dyspersja polęgowa	Fatima Hayatli

3.3. Opracowanie wyników

Mapy gatunkowe wykonano w programie QGIS 3.28.11, wykorzystując dane z bazy BDOT10k, z zasobów GUGiK, dostępnej bezpłatnie i możliwej do dowolnego wykorzystania w serwisie www.geoportal.gov.pl, a także Mapy Koron Drzew, z zasobów Biura Ochrony Środowiska m. st. Warszawy. Wszystkie obliczenia przytoczone w niniejszym raporcie wykonano w programie

Microsoft Excel, w pakiecie Office 365. Analizy zasięgu terytoriów dokonano w trakcie prac kameralnych, zarówno z wykorzystaniem tradycyjnych map papierowych, na które przenoszono obserwacje po każdej kontroli, jak i w programie QGIS.

4. Wyniki

4.1. Awifauna parku

Łącznie dokonano 1136 obserwacji 3681 osobników należących do 46 gatunków. Awifauna Parku Ujazdowskiego składała się z 41 gatunków ptaków stwierdzanych bezpośrednio na terenie parku (1075 stwierdzeń 3495 osobników) (**tab. 6**). Natomiast podczas przelotu nad parkiem stwierdzono łącznie 21 gatunków ptaków (62 stwierdzenia 187 osobników) (**tab. 6**). W przypadku obserwacji w okresie przelotów oraz zimowym, zwłaszcza dotyczących stwierdzeń ptaków żerujących w koronach drzew lub przelatujących stad wyszukanych po głosie, uzyskane liczebności powinny być traktowane jako przybliżone. Tego rodzaju warunki obserwacji nie zawsze pozwalały na dokładne oszacowanie liczby osobników. Poniżej zaprezentowano wyniki szczegółowe. Osobno podsumowano osobniki stwierdzone bezpośrednio na badanej powierzchni (stacjonarne) i osobniki przelatujące nad nią.

Jako ptaki zalatujące potraktowano ptaki stacjonarne (tj. obserwowane na powierzchni badawczej a nie podczas przelotu nad nią) z gatunków stwierdzonych jedynie sporadycznie (1-3 krotnie) na terenie badań w sezonie lęgowym (ale bez oznak lęgowości). Podział ten jest jednak uznaniowy. Dlatego należy traktować uzyskane wyniki i zaproponowany podział za próbę określenia zespołu ptaków powierzchni badawczej, dokładnie wskazując jedynie grupę gatunków lęgowych (*patrz rozdział 4.4 i 6.1*).

Tabela 6. Liczba obserwacji (Nob) i osobników (Nos) oraz okres fenologiczny stwierdzeń (*patrz rozdział 3.1*: PJ – przelot jesienny, W – zimowanie, PW – przelot wiosenny, L – sezon lęgowy oraz okres dyspersji polęgowej) poszczególnych gatunków ptaków stwierdzonych w Parku Ujazdowskim w okresie od 01.09.2023 do 31.08.2024. Z – gatunki zalatujące. Gatunki uszeregowano wg statusu (ptaki stacjonarne – stwierdzone na powierzchni badawczej, ptaki przelatujące – stwierdzone podczas przelotu nad powierzchnią badawczą), a następnie alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Okres stwierdzeń	Nob	Nos	Z
Ptaki stacjonarne	1	bogatka	<i>Parus major</i>	PJ, W, PW, L	111	305	
	2	czeczotka	<i>Acanthis flammea</i>	W	1	4	
	3	czyż	<i>Spinus spinus</i>	PW	1	1	
	4	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	PJ, L	6	6	Z
	5	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	PJ, PW	2	2	
	6	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	PJ, PW, L	4	4	
	7	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	W	4	4	
	8	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	PJ, W	26	51	
	9	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	PJ, W, PW, L	77	958	
	10	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	PJ, W	3	3	
	11	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	PJ, PW, L	96	143	
	12	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	PJ, PW, L	41	46	
	13	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	PJ, W, PW, L	8	9	
	14	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	PJ	2	3	
	15	kos	<i>Turdus merula</i>	PJ, W, PW, L	68	94	
	16	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	PJ, W, L	9	13	

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Okres stwierdzeń	Nob	Nos	Z
	17	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	W, PW	2	2	
	18	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	PJ, W, PW, L	69	361	
	19	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	PJ, W, PW, L	16	52	
	20	łyśka	<i>Fulica atra</i>	PJ, W, PW, L	39	72	
	21	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	PJ, W, PW, L	72	323	
	22	mazurek	<i>Passer montanus</i>	PJ	1	3	
	23	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	W	1	1	
	24	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	PJ, W, PW, L	75	187	
	25	mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	PJ, W	9	43	
	26	nurogęs	<i>Mergus merganser</i>	PJ, W, PW, L	5	7	
	27	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	PJ, W, PW, L	15	16	
	28	piegża	<i>Curruca curruca</i>	PW, L	8	8	
	29	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	L	1	1	
	30	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	PW	2	2	
	31	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	PJ, W, PW, L	22	25	
	32	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	PJ, PW, L	10	12	
	33	sroka	<i>Pica pica</i>	PJ, W	7	9	
	34	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	PJ, W, PW	11	11	
	35	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	PJ, W	4	104	
	36	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	PJ, W, PW, L	91	164	
	37	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	PJ, W, PW	13	174	
	38	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	PJ, W, PW, L	128	235	
	39	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	PW, L	1	1	Z
	40	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	PJ, PW, L	12	30	
	41	zniczek	<i>Regulus ignicapilla</i>	PJ, PW	2	6	
Ptaki przelatujące	1	czeczotka	<i>Acanthis flammea</i>	PJ	1	13	
	2	czyż	<i>Spinus spinus</i>	PJ, W	5	25	
	3	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	W, PW	2	9	
	4	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	P, W	4	4	
	5	gęgawa	<i>Anser anser</i>	PW	1	1	
	6	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	W	6	13	
	7	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	PW	1	1	
	8	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	PJ	4	6	
	9	jerzyk	<i>Apus apus</i>	PW, L	3	3	
	10	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	PJ, W, PW	5	7	
	11	kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	PW	1	1	
	12	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	PW	1	2	
	13	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	PJ, W	5	51	
	14	muchotłówka szara	<i>Muscicapa striata</i>	L	1	2	
	15	myszotów	<i>Buteo buteo</i>	W	1	1	
	16	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	W	1	1	
	17	sroka	<i>Pica pica</i>	W	1	2	
	18	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	L	1	1	
	19	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	PJ, W, PW	10	14	
	20	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	W, PW	6	22	
	21	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	PJ	2	8	

4.2. Awifauna przelotna

4.2.1 Przelot jesienny

W okresie przelotu jesiennego (01.09.2023 – 30.11.2023) stwierdzono 34 gatunki ptaków (32 gatunki na badanej powierzchni i 8 gatunków w trakcie przelotów nad terenem parku (**tab. 7**).

Tabela 7. Gatunki ptaków stwierdzone w Parku Ujazdowskim w okresie migracji jesiennej (01.09.2023-30.11.2023). Kontrole: nr kontroli (1-7), na których stwierdzono dany gatunek. N max: maksymalna liczba osobników stwierdzona podczas jednej kontroli terenowej. Gatunki uszeregowano wg statusu (ptaki stacjonarne – stwierdzone na powierzchni badawczej, ptaki przelatujące – stwierdzone podczas przelotu nad powierzchnią badawczą), a następnie alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Kontrole	N max
Ptaki stacjonarne	1	bogatka	<i>Parus major</i>	1-7	17
	2	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	1-3, 5	2
	3	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	2	1
	4	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	2	1
	5	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	2-4, 6-7	6
	6	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	1-7	58
	7	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2	1
	8	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	1-6	24
	9	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	1-3	4
	10	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	2-6	1
	11	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	3, 6	2
	12	kos	<i>Turdus merula</i>	2-6	11
	13	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	1-2, 5	1
	14	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	1-7	28
	15	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	2-4, 6-7	16
	16	łyśka	<i>Fulica atra</i>	1-7	2
	17	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	1-7	30
	18	mazurek	<i>Passer montanus</i>	2	3
	19	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	1-7	67
	20	mysi królik	<i>Regulus regulus</i>	2-6	15
	21	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>	2	1
	22	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	1, 3-7	2
	23	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	1-7	3
	24	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	1-3, 7	3
	25	sroka	<i>Pica pica</i>	1, 3, 7	2
	26	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	7	2
	27	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	7	3
	28	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	1-7	25
	29	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	1-3, 5-7	23
	30	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	1-7	11
	31	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	1, 4	20
	32	zniczek	<i>Regulus ignicapilla</i>	3	5
Ptaki przelatujące	1	czeczotka	<i>Acanthis flammea</i>	7	13
	2	czyż	<i>Spinus spinus</i>	3-5	5
	3	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	6-7	1
	4	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	4-6	2
	5	kawka	<i>Corvus monedula</i>	7	2

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Kontrole	N max
	6	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	2, 6	6
	7	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	5-7	2
	8	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	2-3	5

4.2.2 Przelot wiosenny

W okresie przelotu wiosennego (01.03.2024 – 19.05.2024) stwierdzono 34 gatunki ptaków (28 gatunków na badanej powierzchni i 6 gatunków w trakcie przelotów nad terenem parku (**tab. 8**).

Tabela 8. Gatunki ptaków stwierdzone w Parku Ujazdowskim w okresie migracji wiosennej (01.03.2024-19.05.2024). Kontrole: nr kontroli (14-22), na których stwierdzono dany gatunek. N max: maksymalna liczba osobników stwierdzona podczas jednej kontroli terenowej. Gatunki uszeregowano wg statusu (ptaki stacjonarne – stwierdzone na powierzchni badawczej, ptaki przelatujące – stwierdzone podczas przelotu nad powierzchnią badawczą), a następnie alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Kontrole	N max
Ptaki stacjonarne	1	bogatka	<i>Parus major</i>	14-17, 19-22	10
	2	czyż	<i>Spinus spinus</i>	16	1
	3	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	16	1
	4	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	14, 19	1
	5	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	14-17, 19-22	52
	6	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	15-22	11
	7	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	17, 19-22	6
	8	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	15	1
	9	kos	<i>Turdus merula</i>	14-16, 18-22	7
	10	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	17	1
	11	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	14-22	13
	12	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	15-16	2
	13	łyśka	<i>Fulica atra</i>	14-22	3
	14	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	14-22	14
	15	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	14-17, 19-22	6
	16	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>	17, 19-20	2
	17	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	16, 21-22	1
	18	piegża	<i>Curruca curruca</i>	19-22	2
	19	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	19-20	1
	20	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	14, 17, 20	2
	21	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	14, 17, 19	2
	22	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	14-15	1
	23	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	14-17, 19-22	12
	24	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	14-15	5
	25	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	14-22	13
	26	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	22a	1
	27	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	16-17, 19	2
	28	zniczek	<i>Regulus ignicapilla</i>	17	1
Ptaki przelatujące	1	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	14	2
	2	gęgawa	<i>Anser anser</i>	20	1
	3	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	14	1
	4	jerzyk	<i>Apus apus</i>	20	1
	5	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	15-16, 21	2
	6	kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	19	1

7	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	14	2
8	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	16, 20	1
9	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	20-21	1

4.3. Awifauna zimująca

W okresie zimowania (01.12.2023 – 29.02.2024) stwierdzono 30 gatunków ptaków (26 gatunków na badanej powierzchni i 11 gatunków w trakcie przelotów nad terenem parku (tab. 9).

Tabela 9. Gatunki ptaków stwierdzone w Parku Ujazdowskim w okresie zimowania (01.12.2023-29.02.2024). Kontrole: nr kontroli (8-13), na których stwierdzono dany gatunek. N max: maksymalna liczba osobników stwierdzona podczas jednej kontroli terenowej. Gatunki uszeregowano wg statusu (ptaki stacjonarne – stwierdzone na powierzchni badawczej, ptaki przelatujące – stwierdzone podczas przelotu nad powierzchnią badawczą), a następnie alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Status	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Kontrole	N max
Ptaki stacjonarne	1	bogatka	<i>Parus major</i>	8-13	30
	2	czeczotka	<i>Acanthis flammea</i>	11	1
	3	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	8, 10-11, 13	1
	4	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	8-9, 11-13	13
	5	gołąb miejski	<i>Columba livia f. urbana</i>	8-13	58
	6	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	11-12	1
	7	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	10, 12	2
	8	kos	<i>Turdus merula</i>	8-12	6
	9	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	9, 12	2
	10	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	10	1
	11	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	9-10, 12-13	26
	12	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	8, 11	7
	13	łyśka	<i>Fulica atra</i>	12-13	2
	14	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	9-10, 12-13	37
	15	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	10	1
	16	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	8-13	7
	17	mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	8	1
	18	nurogęs	<i>Mergus merganser</i>	12	2
	19	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	10-11	2
	20	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	8, 10	3
	21	sroka	<i>Pica pica</i>	11	2
	22	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	8-12	2
	23	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	8-9, 11	45
	24	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	11-13	2
	25	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	9-10, 12-13	51
	26	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	8-13	35
Ptaki przelatujące	1	czyż	<i>Spinus spinus</i>	8, 13	5
	2	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	8	7
	3	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	12	2
	4	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	8-9, 11, 13	7
	5	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	11	1
	6	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	8, 11	43
	7	myszotów	<i>Buteo buteo</i>	10	1
	8	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	12	1
	9	sroka	<i>Pica pica</i>	12	2

10	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	8, 11	6
11	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	8, 10-11	17

4.4. Awifauna lęgowa

W trakcie kontroli w sezonie lęgowym oraz w okresie dyspersji polęgowej (01.03. – 31.08.2024) na terenie Parku Ujazdowskiego stwierdzono obecność 27 gatunków ptaków, z których 20 uznano za lęgowe. Dla gatunków lęgowych określono kategorię lęgowości (wg Wilk 2016): kategoria C (gniazdowanie pewne) – 9 gatunków, kategoria B (gniazdowanie prawdopodobne) – 5 gatunków, kategoria A (gniazdowanie możliwe) – 6 gatunków. Jako niełęgowe oznaczono 7 gatunków stwierdzanych w omawianym okresie (**tab. 10**). Do grupy ptaków niełgowych zaliczono również karolinkę mimo pojedynczej obserwacji w sezonie lęgowym - samca, który wykazywał zachowania sugerujące chęć przystąpienia do lęgów z samicą mandarynki. Ze względu na brak obecności karolinki na Liście awifauny krajowej Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej PTZool oraz brak naukowych dowodów na krzyżowanie się mandarynki z karolinką (Johnsgard 1968), gatunek ten zaklasyfikowano jako niełgowy.

Łącznie stwierdzono 44-45 par lęgowych, a uśrednione ogólne zagęszczenie całego zespołu ptaków lęgowych wynosiło 80,9 par/10 ha. Dokładne dane dotyczące liczebności, zagęszczenia i udziału procentowego poszczególnych gatunków zostały przedstawione w **tab. 10**.

Grupa dominantów w zespole ptaków lęgowych stanowiła 80,9% wszystkich par, należało do niej 7 gatunków: szpak, grzywacz, bogatka, kos, kapturka, modraszka i wrona siwa. Największy udział w tej grupie miał szpak (22,7% całości). Grupę subdominantów tworzyło 5 gatunków (mandarynka, piegża, krzyżówka, łyska i rudzik) o łącznym udziale w zespole lęgowym wynoszącym 16,9%. W grupie influentów znajdowały się 2 gatunki (zięba i pełzacz ogrodowy) o łącznym udziale 2,2% w zgrupowaniu lęgowym.

Spośród grup ekologicznych (gniazdowych) najwyższy udział (46,1%) miały dziuplaki: szpak, bogatka, modraszka, mandarynka, pełzacz ogrodowy. Niższy udział (32,6%) miały gatunki gniazdujące wysoko na drzewach i krzewach: grzywacz, kos, wrona siwa i zięba. Najniższy udział (21,3%) miały gatunki gniazdujące nisko, tj. w krzewach, roślinności zielnej i na ziemi: kapturka, piegża, krzyżówka, łyska i rudzik. Stwierdzono lęgi ptaków wodnych na zbiorniku wodnym: parę łysek, która wyprowadziła zakończony sukcesem lęg oraz dwie różne samice mandarynki wodzące młode (w obu przypadkach młode nie dożyły do lotności).

Na terenie Parku Ujazdowskiego odnaleziono łącznie 24 gniazda należące do 7 gatunków (**tab. 11**).

Tabela 10. Status lęgowy, kategoria lęgowości, liczba par lęgowych, zagęszczenie i udział w zespole (dominacja) ptaków lęgowych stwierdzonych w Parku Ujazdowskim w sezonie lęgowym oraz okresie dyspersji polęgowej (01.03. – 31.08.2024). K – kategoria lęgowości, N – liczba par/terytoriów („+” oznacza gatunek obecny, ale bez szacunku liczebności); Z – zagęszczenie [n par/10ha] na powierzchnię całego parku; D – dominacja [proc.]. Ewentualne ułamki w liczbie par lęgowych wynikają z faktu znajdowania się niektórych terytoriów jedynie częściowo na terenie badań. **Pogrubioną czcionką** zaznaczono gatunki stanowiące grupę dominantów. Uszeregowano wg malejącej liczebności.

Status lęgowy	Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	K	N	Z	D
Gatunki lęgowe	1	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	C	10	18,18	22,5%
	2	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	C	6,5	11,82	14,6%
	3	bogatka	<i>Parus major</i>	C	4,5	8,18	10,1%
	4	kos	<i>Turdus merula</i>	C	4,5	8,18	10,1%
	5	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	C	4	7,27	9,0%
	6	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	C	3,5	6,36	7,9%
	7	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	C	3	5,45	6,7%
	8	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	C	2	3,64	4,5%
	9	piegża	<i>Curruca curruca</i>	B	2	3,64	4,5%
	10	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	B	1-2	2,73	3,4%
	11	łyśka	<i>Fulica atra</i>	C	1	1,82	2,2%
	12	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	B	1	1,82	2,2%
	13	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	B	0,5	0,91	1,1%
	14	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	B	0,5	0,91	1,1%
	15	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	A	+	-	-
	16	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	A	+	-	-
	17	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	A	+	-	-
	18	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	A	+	-	-
	19	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>	A	+	-	-
	20	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	A	+	-	-
Gatunki niełęgowe	21	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	NL	-	-	-
	22	jerzyk	<i>Apus apus</i>	NL	-	-	-
	23	karolinka	<i>Aix sponsa</i>	NL	-	-	-
	24	muchotłówka szara	<i>Muscicapa striata</i>	NL	-	-	-
	25	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	NL	-	-	-
	26	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	NL	-	-	-
	27	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	NL	-	-	-
Łącznie					44-45	80,9	100%

Tabela 11. Liczba znalezionych gniazd poszczególnych gatunków ptaków lęgowych w Parku Ujazdowskim. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Liczba odnalezionych gniazd
1	bogatka	<i>Parus major</i>	2
2	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	5
3	kos	<i>Turdus merula</i>	2
4	łyśka	<i>Fulica atra</i>	1
5	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	1
6	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	10
7	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	3

4.4.1 Przegląd gatunków lęgowych

Poniższy przegląd zawiera wszystkie lęgowe gatunki ptaków stwierdzone podczas kontroli terenowych w sezonie lęgowym. Gatunki uszeregowano alfabetycznie według nazwy polskiej. Dla każdego gatunku określono kategorię lęgowości (A – gniazdowanie możliwe; B – gniazdowanie prawdopodobne; C – gniazdowanie pewne – (Wilk i in. 2016)) oraz liczebność populacji lęgowej (par/terytoriów) lub (+), gdy niemożliwe było oszacowanie wielkości populacji lęgowej. Ewentualne ułamki w liczbie par lęgowych wynikają z faktu znajdowania się niektórych terytoriów jedynie częściowo na powierzchni badawczej.

Bogatka *Parus major* – C – 4,5 pary

Terytoria bogatki były rozmieszczone w całym parku, w zadrzewieniach. Znalezione dwa czynne gniazda – jedno w dziupli naturalnej – szczelinie w pniu kasztanowca, a drugie w budce lęgowej. W drugiej części sezonu lęgowego obserwowano dorosłe ptaki karmiące podloty oraz żerujące młode ptaki.



Zdjęcie 10. Gniazdo bogatki w dziupli, w kasztanowcu, 14.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 11. Podłot bogatki, 17.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Dzięcioł zielony *Picus viridis* – A – (+)

Stwierdzany poza wschodnią granicą parku w trakcie sezonu lęgowego, gdzie prawdopodobnie miał swoje terytorium, a niewielka część parku wchodziła w jego skład. 22 sierpnia stwierdzono młodego, lotnego osobnika w trakcie żerowania.



Zdjęcie 12. Młody dzięcioł zielony żerujący na kasztanowcu, 22.08.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Gołąb miejski *Columba livia forma urbana* – A – (+)

Gatunek licznie stwierdzany w Parku Ujazdowskim, najczęściej w miejscach dokarmiania przez ludzi (wejście do parku od ul. Pięknej, schodki przy altanie, platan klonolistny przy południowym brzegu stawu). Nie stwierdzono gniazdowania w granicach powierzchni badawczej, ale stanowiła ona żerowisko, wodopój i miejsce odpoczynku osobników gniazdujących na okolicznych budynkach.

Grzywacz *Columba palumbus* – C – 6,5 pary

Gatunek występujący w całym parku. 20 czerwca znaleziono gniazdo wysiadywane w świerku, w północno-wschodniej części parku, a 22 sierpnia – gniazdo z dwoma wyrosniętymi pisklętami w południowej części parku, na kasztanowcu, nad ścieżką. W sumie, w trzech terytoriach, odnaleziono dwa czynne gniazda (wysiadywane lub z pisklętami) i trzy w trakcie budowy, z których ptaki później nie korzystały (przypuszczalnie w wyniku straty lęgu na wczesnym etapie jego prowadzenia). Pozostałe terytoria wyznaczono na podstawie analizy danych zebranych metodą kartograficzną.



Zdjęcie 13. Grzywacz przy gnieździe z dwoma pisklętami, 22.08.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Kapturka *Sylvia atricapilla* – B – 4 pary

Występowanie kapturki było warunkowane przez obecność kęp krzewów w parku. Wyznaczono 4 terytoria: w północno-zachodniej części parku, w okolicy zabytkowej wagi osobowej, wschodniej – w okolicy rzeźby Waza, zachodniej – na wysokości Ministerstwa Sprawiedliwości oraz południowej – przy stawie, na południe od mostku. Najczęściej śpiewające samce oraz żerujące pary stwierdzano na krzewach cisu. Gniazd nie znaleziono, terytoria wyznaczono metodą kartograficzną.



Zdjęcie 14. Samiec kapturki sfotografowany w okresie wiosennych przelotów, 10.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Kos *Turdus merula* – C – 4,5 pary

Gatunek gniazdujący w całym parku. Wyznaczono 4,5 terytorium na podstawie metody kartograficznej. Znalaziono dwa czynne gniazda w dwóch różnych terytoriach – 14 maja stwierdzono samice budującą gniazdo w cisie w północnej części parku (potem obserwowano samice wysiadującą w tym gnieździe), a 6 czerwca para karmiła większe pisklęta w gnieździe na głogu we wschodniej części parku, w okolicy rzeźby Wazy. W całym parku stwierdzano młode ptaki.



Zdjęcie 15. Gniazdo kosa w głogu, po opuszczeniu przez podloty, 20.06.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 16. Samica kosa z materiałem gniazdowym, 14.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 17. Młody kos, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Kowalik *Sitta europaea* – A – (+)

Obecny na powierzchni badawczej w trakcie sezonu lęgowego, jednak nie obserwowano zachowań wskazujących na gniazdowanie w obrębie parku.

Krzyżówka *Anas platyrhynchos* – B – 1-2 pary

Nie obserwowano samic wodzących młode, ale stwierdzano pary ptaków odpoczywające lub wspólnie żerujące podczas całego sezonu lęgowego. Prawdopodobnie w tym sezonie lęgowym u krzyżówki wystąpiły straty na etapie składania jaj, inkubacji lub na bardzo wczesnym etapie wodzenia młodych, co nie pozwoliło na kwalifikację do kategorii C.



Zdjęcie 18. Odpoczywająca para krzyżówek, 10.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Kwiczół *Turdus pilaris* – A – (+)

Nie zaobserwowano zachowań świadczących o gniazdowaniu w obrębie parku, natomiast stwierdzano zalatujące osobniki. Na jednej z kontroli (26 marca) obserwowano śpiewającego samca przylatującego na północną część powierzchni, która mogła być częścią terytorium tego osobnika.

Łyska *Fulica atra* – C – 1 para

Znaleziono gniazdo jednej pary przy wschodnim brzegu stawu, zbudowane na konarze wierzby zanurzonej w wodzie. Para wyprowadziła 5 piskląt - na początku opiekowały się nimi dwa ptaki dorosłe, natomiast później jedynie jeden z rodziców. Nie stwierdzono kolejnych lęgów.



Zdjęcie 19. Łyska w trakcie inkubacji (fot. Fatima Hayatli).

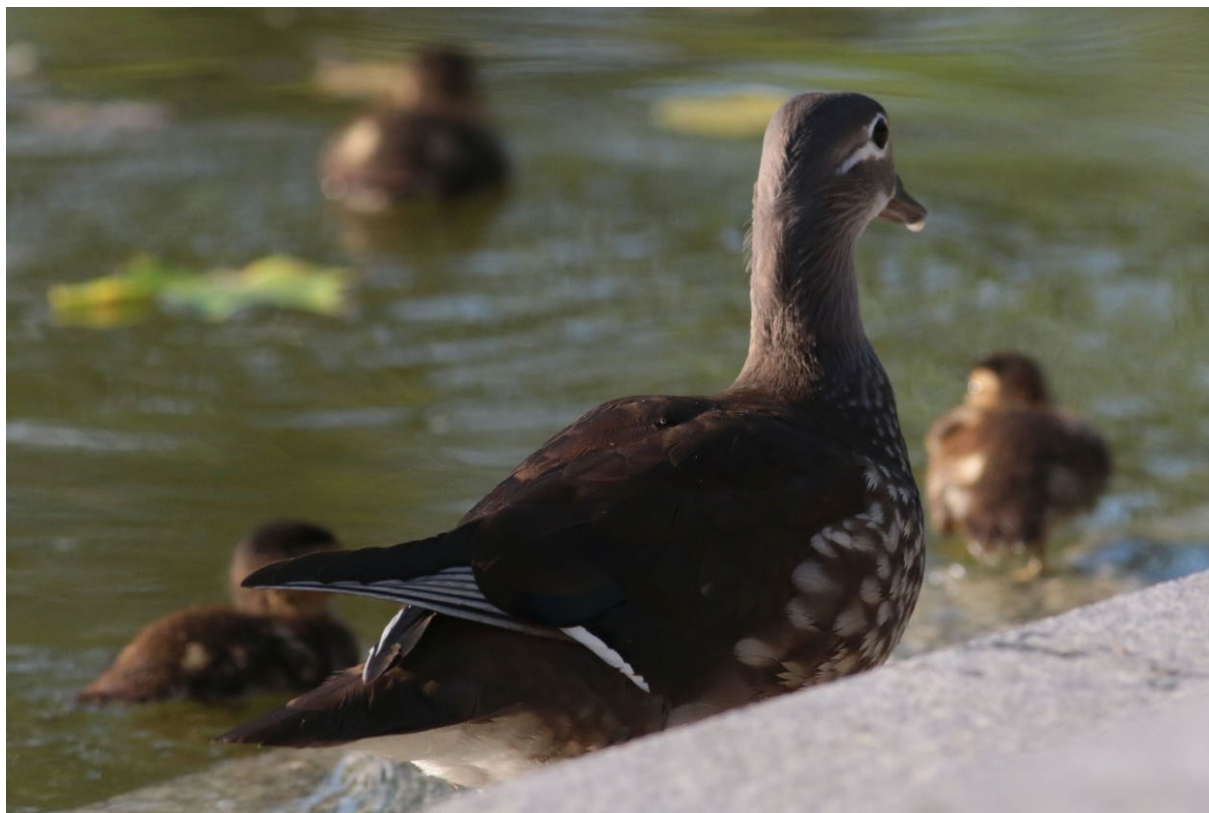


Zdjęcie 20. Łyska wiodząca pisklęta (fot. Fatima Hayatli).

Mandarynka *Aix galericulata* – C – 2 pary

Stwierdzono dwie samice wiodące pisklęta. Pierwszą, niezaobraczkowaną, z jednym pisklęciem obserwowano w dniu 04.07.2024, a drugą, zaobraczkowaną z 6 pisklętami - w dniu 17.07.2024. Oba

lęgi zostały stracone, prawdopodobnie wskutek drapieżnictwa lub płoszenia, na wczesnym etapie wodzenia młodych.



Zdjęcie 21. Mandarynka z pisklętami, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 22. Samiec mandarynki, 10.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Modraszka *Cyanistes caeruleus* – C – 3,5 pary

Znaleziono jedno gniazdo w dziupli, w sośnie rosnącej na wyspie, na stawie. Terytoria gatunku wyznaczono na obszarze całego parku, w zadrzewieniach. Modraszki na badanej powierzchni gniazdowały zapewne w dziuplach, których nie znaleziono (nie stwierdzono pewnych lęgów w budkach lęgowych).

Nurogęś *Mergus merganser* – A – (+)

Obecna na każdej kontroli w kwietniu. 3.04 i 6.04. były to obserwacje par ptaków, 17.04 obserwowano żerującą samicę, a 30.04 - samicę zlatującą na staw, prawdopodobnie z któregoś z drzew we wschodniej części parku. Biorąc pod uwagę powyższe, zdecydowano na zaklasyfikowanie nurogęsi do lęgowej kategorii A.



Zdjęcie 23. Samica nurogęsi, 17.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli)

Pelzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla* – B – 0,5 pary

Stwierdzany kilkakrotnie w centralnej części parku. Nie obserwowano zachowań świadczących o pewnym gniazdowaniu gatunku w granicach powierzchni badawczej.

Piegża *Curruca curruca* – B – 2 pary

Nie stwierdzono obserwacji jednoznacznie klasyfikującej gatunek jako gniazdowanie pewne. Wyznaczono dwa terytoria lęgowe, jedno w części północnej i drugie w części południowej parku.

Rudzik *Erithacus rubecula* – B – 1 para

Obserwowany przez cały sezon lęgowy w północnej części parku. Gniazda nie znaleziono, terytorium wyznaczono za pomocą metody kartograficznej, obejmowało północną część parku i

wychodziło poza wschodnią granicę badanej powierzchni. Ptaki obserwowano nisko na drzewach oraz żerujące w zakrzaczeniach.



Zdjęcie 24. Rudzik, 22.08.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Sójka *Garrulus glandarius* – A – (+)

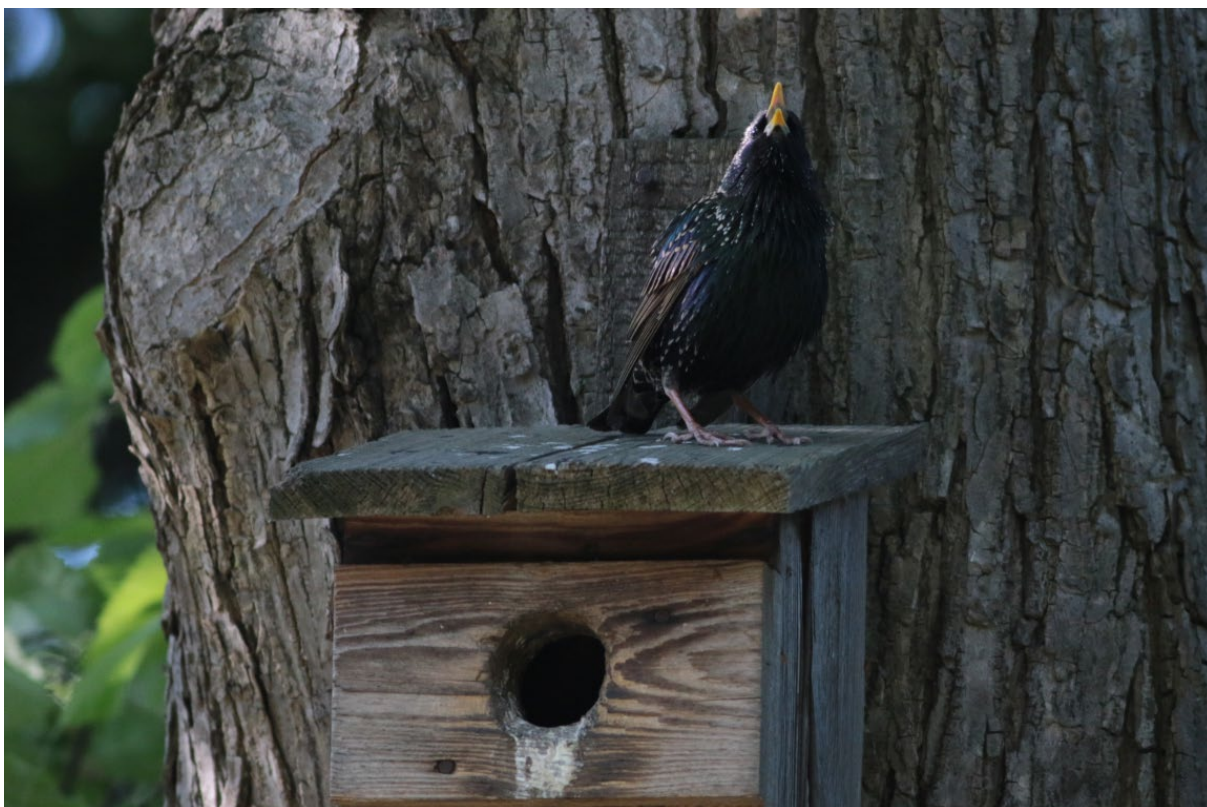
Obserwowana na 3 kontrolach w okresie 2 marca – 17 kwietnia 2024. Nie stwierdzono zachowań wskazujących na odbycie lęgu na powierzchni badawczej, Park Ujazdowski mógł być co najwyżej częścią terytorium jednej pary.



Zdjęcie 25. Sójska, 06.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Szpak *Sturnus vulgaris* – C – 10 par

Gatunek wykorzystywał wyłącznie powieszone budki lęgowe i był rozmieszczony równomiernie na powierzchni badawczej. Na 14 dostępnych budek lęgowych typu B stwierdzono odbywanie lęgów w 10 budkach. Żebrzące pisklęta było słychać z gniazd od szóstej kontroli lęgowej (29.04. – w 3 budkach), a potem w drugiej części sezonu lęgowego, na kontrolach lęgowych nr 8, 10 i 11 (w 6 gniazdach). W budce przy północno-wschodnim brzegu stawu para ptaków przebywała przez cały sezon, natomiast nie słyszano piskląt z budki na żadnej kontroli, być może była tam strata na wczesnym etapie wyprowadzenia lęgu pierwszego i przypuszczalnie powtarzanego.



Zdjęcie 26. Szpak śpiewający przy budce lęgowej typu B, 14.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 27. Rodzina szpaków, 17.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Wrona siwa *Corvus cornix* – C – 3 pary

Znaleziono 3 czynne gniazda wrony siwej oraz 3, w przypadku których nie można określić, czy lęg się odbył - dwa z nich były zbudowane w gęstej koronie sosen w centralnej i północnej części parku i zauważenie wysiadującego ptaka było niemożliwe. Na żadnej z kontroli nie stwierdzono też głosów

żebrzących piskląt czy ptaków z pokarmem, co pozwala przypuszczać, że lęgu tam nie było lub nastąpiła strata na wczesnym etapie prowadzenia lęgu, trudna do zaobserwowania. Trzecie gniazdo w miłorzębie zostało prawdopodobnie porzucone na etapie budowy.



Zdjęcie 28. Gniazdo wrony siwej w trakcie wysiadywania, 06.04.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 29. Gniazdo wrony siwej z 2 podlotami, 17.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Zięba *Fringilla coelebs* – B – 0,5 pary

Terytorium zięby wychodziło poza obszar parku, do skweru im. płk. dr. Leona Strehla. W trakcie sezonu lęgowego regularnie słychać było śpiewającego samca w południowej części parku. Pojedyncze stwierdzenia śpiewających samców notowano w północnej części badanej powierzchni na kontroli lęgowej nr 10 i 11, lecz stwierdzenia te były niewystarczające do wyznaczenia kolejnego terytorium.



Zdjęcie 30. Samiec zięby (prawdopodobnie zarażony wirusem brodawczaka, 17.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

5. Wytyczne do gospodarowania terenem pod kątem ochrony awifauny

5.1. Stan siedlisk

Większość omawianego terenu pokrywa zadrzewienie typu parkowego. Poza tym występują obszary otwarte oraz zbiornik wodny. Ogólnie rodzaj siedlisk można ocenić jako typowy dla podobnych obszarów parkowych w Warszawie.

Aktualny stan siedlisk sprawia, że Park Ujazdowski stanowi dogodne siedlisko przede wszystkim dla gatunków ptaków związanych z różnymi zakrzewieniami oraz zadrzewieniami (np. bogatka, modraszka, kapturka, kos, zięba, grzywacz), ale obecność terenów otwartych w połączeniu z dość niskim zagęszczeniem drzew powoduje, że również gatunki ptaków związane z siedliskami ekotonowymi (kwiczoł, szpak, wrona siwa) znajdują tu dogodne warunki. Obecne siedliska otwarte w Parku Ujazdowskim nie stwarzają warunków do występowania gatunków ptaków terenów otwartych. Są one jednak dogodnym żerowiskiem dla ptaków gniazdujących na drzewach i krzewach, ale chętnie żerujących na terenach otwartych (m.in. szpak, kwiczoł, wrona siwa, grzywacz). Zbiornik wodny ze względu na swoją specyfikę (brak większego szuwaru i roślinności wodnej) stanowi potencjalne siedlisko dla jedynie wybranych gatunków ptaków wodnych. Płytsze

fragmenty brzegu stawu stanowią ważne miejsce dla zwierząt nie tylko zamieszkujących park, ale również okoliczne miejsca i służą jako poidło lub miejsce do kąpieli, zwłaszcza w południowej części stawu, bliżej kaskady (zdj. 31).



Zdjęcie 31. Modraszki w trakcie kąpieli, w południowej części stawu, 17.05.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

Mimo stałej obecności dużej liczby ludzi na terenie Parku Ujazdowskiego wydaje się ona nie wpływać szczególnie negatywnie na siedliska stwierdzonych tu gatunków ptaków. Obecność ludzi w przypadku niektórych gatunków wydaje się wręcz jednym z głównych czynników przyciągających je na badany teren poprzez dokarmianie (gołąb miejski, krzyżówka, łyska – zimą również bogatka, modraszka, mazurek).

Wszystkie opisane powyżej czynniki mają odzwierciedlenie w stwierdzonym na badanym terenie składzie awifauny (*patrz rozdział 4*).

5.2. Zagrożenia

Opisane niżej zagrożenia dla ptaków są wynikiem obserwacji zjawisk naturalnych, czynności wykonywanych przez różne służby na terenie Parku Ujazdowskiego oraz innej działalności ludzkiej. Opisano zagrożenia stwierdzone w trakcie kontroli terenowych oraz takie, które mogą pojawić się w przyszłości.

1. **Wykonywanie prac pielęgnacyjnych**, polegających na usuwaniu drzew, konarów, gałęzi, krzewów w sezonie lęgowym ptaków. Efektem może być utrata siedlisk, eliminacja lęgów oraz płoszenie ptaków przy gniazdach. Dodatkowo koszenie za pomocą dużych kosiarek 4-kołowych, tzw. traktorów ogrodowych, w sezonie lęgowym może powodować śmierć nielotnych jeszcze ptaków.
2. **Zaniechanie czyszczenia i odpowiedniej konserwacji budek lęgowych** zamontowanych na terenie parku. W budkach, które nie są regularnie czyszczone, następuje nadmierne nagromadzenie materiału gniazdowego (po kilku sezonach, niekiedy już po 2-3), co skutkuje wypłyceniem się budki i większą dostępnością gniazda w jej wnętrzu dla potencjalnych

drapieżników (np. dla kuny); nieusuwany materiał gniazdowy jest również siedliskiem dla licznych pasożytów. Z kolei budki, u których zaniechano należytej konserwacji (np. wymiany daszków i próchniejących listw mocujących) ulegają szybszemu zniszczeniu lub uszkodzeniu, w wyniku którego przestają należycie spełniać swoją funkcję.

3. **Płoszenie i niepokojenie ptaków przez psy** (zwłaszcza nietrzymane na smyczy). Psy stanowią największe zagrożenie w sezonie lęgowym, zwłaszcza w czasie występowania piskląt i podlotów, które mogą zostać przez psy zranione lub uśmiercone (w wyniku poważnych zranień lub wyczerpania podczas ucieczki), a także w czasie zimy, szczególnie niekorzystnej pogody lub niskich temperatur - płoszenie powoduje wtedy niepotrzebne zużycie przez ptaki energii na ucieczkę, co może wpływać na pogorszenie ich kondycji. W przypadku ptaków wodnych (głównie kaczek), newralgicznym okresem jest również okres pierzenia się (rociągnięty w czasie od połowy maja do końca września), kiedy to poszczególne osobniki tracą zdolność do lotu wskutek jednoczesnej wymiany piór skrzydeł (lotek, pokryw) na czas 4-5 tygodni.
4. **Koty domowe** były w trakcie badań obserwowane na terenie Parku (zdj. 32). Były to zapewne zarówno koty bezdomne, jak i tzw. koty wychodzące wypuszczane przez właścicieli na okolicznych osiedlach. Kot domowy jest obcym gatunkiem inwazyjnym stanowiącym poważne zagrożenie dla lokalnych populacji ptaków, w szczególności dla słabo lotnych młodych, dorosłych osobników w okresie karmienia piskląt oraz osobników z jakiegoś powodu osłabionych (np. zimą). Ponieważ kot domowy nie jest naturalnym elementem ekosystemu, jego wpływ na środowisko jest jednoznacznie negatywny. W samym Parku Ujazdowskim nie zaobserwowano bezpośrednich ataków kotów na ptaki. Niemniej, biorąc pod uwagę ograniczoną liczbę kontroli terenowych oraz skrytość i płochliwość kotów jest niemal pewne, że polowały one na ptaki na terenie parku.
5. **Działania deratyzacyjne** prowadzone w parku (zdj. 35) stanowią zagrożenie dla ptaków krukowatych. W przypadku niewłaściwego zabezpieczenia karmników deratyzacyjnych mogą one być uszkodzane przez ptaki, co prowadzi do wysypiania się z nich trutki na szczury. Jest ona wysoce toksyczna także dla ptaków i zjedzenie jej może u nich skutkować poważnym zatruciem, często śmiertelnym. Ponadto ewentualne zbyt rzadkie kontrolowanie pułapek i zbyt rzadkie zbieranie martwych gryzoni również mogą przyczyniać się do zatrucia zwierząt, które rozpoczęły żerowanie na martwych gryzoniach. Również jeszcze żywe gryzonie, które spożyły trutkę, mogą być zagrożeniem dla sów lub innych zwierząt na nie polujących.
6. **Śmieci w parku**. Zwłaszcza w sezonie wiosenno-letnim, kiedy dużo ludzi korzysta z parku w godzinach wieczornych i nocnych, dochodzi do przepełnienia koszy na śmieci. Zanim osoby pracujące zdążą opróżnić kosze, zwierzęta dostają się do łatwo dostępnych śmieci. Wrony szukają tam resztek jedzenia, przedmiotów, którymi można się bawić lub włączyć w budowę gniazda (zdj. 36). Obecne pokrywy nad koszami są zainstalowane za wysoko, przez co ptaki mają nadal dostęp do zawartości koszy. Śmieci znajdujące się poza koszami mogą również dostać się do wody, powodując zaplątanie się w nie przez ptaki wodne.
7. **Nieostrożna jazda osób przemieszczających się na rowerach i hulajnogach elektrycznych** może przyczynić się do wypadków z udziałem zwierząt: potrąceń lub przejechań zwłaszcza podlotów, ptaków słabo lotnych, czy kaczek w trakcie pierzenia, które mogą znaleźć się na ścieżce (zdj. 37).



Zdjęcie 32. Kot domowy obserwowany przy wschodniej granicy Parku Ujazdowskiego, 02.03.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 33. Chleb pozostawiony dla ptaków przy stawie, 18.12.2023 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 34. Młode wrony z ubytkami barwnika w piórach (białe plamy i przejaśnienia), prawdopodobnie w wyniku niedoborów pokarmowych, spowodowanych nieodpowiednią dietą, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 35. Karmnik deratyzacyjny przy jednej ze ścieżek, niedaleko południowej części stawu, 6.08.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 36. Wrona korzystająca ze śmieci, krzyżówki w tle, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).



Zdjęcie 37. Krzyżówki spacerujące po ścieżce we wschodniej części parku, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

5.3. Zalecenia

Główną zasadą przy podejmowaniu decyzji o wykonaniu jakichkolwiek prac renowacyjnych i innych czynności na terenach zieleni, powinna być dbałość o jak najbardziej naturalny charakter siedlisk, co w znacznym stopniu pozwoli zachować różnorodność awifauny oraz innych elementów przyrodniczych (Bocheński i in. 2013, Luniak 2020).

W związku z tym, w kwestii bieżącego gospodarowania i utrzymania Parku Ujazdowskiego zaleca się:

1. **Rezygnację z prac pielęgnacyjnych w sezonie lęgowym.** Wykonywanie wszelkich prac pielęgnacyjnych, polegających na usuwaniu gałęzi, drzew, krzewów, grabieniu liści powinno się

odbywać poza sezonem lęgowym ptaków (najlepiej w okresie wrzesień-luty). W sezonie lęgowym takie zabiegi narażają lęgi ptaków na zniszczenie.

2. **Przeprowadzanie koszenia trawników w sposób jak najbardziej ekstensywny i minimalizujący zagrożenie dla ptaków i innych zwierząt.** Optymalne byłoby koszenie tylko 2 razy w roku na większości danego terenu, z wyjątkiem krawędzi chodników i ciągów komunikacyjnych, które powinny być koszone częściej. Koszenie najlepiej wykonywać w sposób mozaikowy, tzn. trawniki w różnych częściach terenu kosić w różnych terminach. Zapewni to ciągłość bazy pokarmowej dla ptaków żerujących na ziemi i umożliwi znalezienie schronienia podlotom małych ptaków, które narażone są na drapieżnictwo wron siwych.
3. **Ograniczenie grabienia liści na terenach zadrzewionych** (poza ciągami komunikacyjnymi i poza miejscami pod kasztanowcami). Pozostawione liście, rozkładając się, stworzą bazę do rozwoju bezkręgowców stanowiących pokarm wielu gatunków ptaków. Jeśli całkowite zaniechanie wygrabiania liści nie jest możliwe, to jako minimum zaleca się pozostawienie liści w wyznaczonym miejscu na danej powierzchni, najlepiej pod koronami drzew.
4. **Opiniowanie wycinki drzew.** W przypadku konieczności usunięcia drzewa lub jego części w okresie lęgowym (np. ze względów bezpieczeństwa ludzi) każdorazowo wymagana jest opinia ornitologiczna będąca podstawą do uzyskania zgody na odstępstwo od zakazu zabijania, niszczenia jaj lub gniazd ptasich oraz niszczenia siedlisk i ostoi. Organem właściwym do wydania zezwolenia na odstępstwa od ww. zakazów jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska.
5. **Kontynuowanie pozostawiania martwych i zamierających drzew,** o ile nie zagrażają bezpieczeństwu publicznemu. Działanie takie sprzyja obecności typowo leśnych gatunków jak dzięcioły, pełzacze, kowaliki. Przez to, że w martwych drzewach i konarach najczęściej kują dziuple dzięcioły, drzewa takie są istotne dla innych dziuplaków (wtórnych) zajmujących dziuple już istniejące (muchotłówki, pleszki, sikory, mazurki, szpaki). To samo dotyczy starych, dziuplastych drzew, szczególnie gatunków liściastych, w których występują naturalne dziuple o rozmaitych kształtach i rozmiarach, których nie da się w pełni zastąpić wieszaniem budek lęgowych. Dodatkowo zaleca się pozostawianie (po ścięciu) fragmentów pni i konarów na ziemi (**zdj. 38**). Miejsca takie stanowią dogodne żerowiska dla ptaków i są istotne dla innych zwierząt żyjących w parku oraz dla jego mikroklimatu.



Zdjęcie 38. Tzw. martwe drewno pozostawione do naturalnego rozkładu we wschodniej części parku, 17.07.2024 r. (fot. Fatima Hayatli).

6. **Czyszczenie, konserwację i wymianę uszkodzonych budek lęgowych.** Nie ma konieczności zwiększania już obecnie dużej liczby zainstalowanych w parku budek lęgowych. Realizują one w pełni zapotrzebowanie większości dziuplaków na miejsca gniazdowe. Istniejące budki należy poddawać konserwacji (renowacji) lub wymianie (w przypadku uszkodzenia) oraz raz w roku, w okresie od 16 października do końca lutego, należy wykonać ich czyszczenie (usunięcie nagromadzonego materiału gniazdowego). W miarę możliwości czyszczenie powinno być wykonane poza okresem ścisłej zimy, ze względu na to, iż budki są wykorzystywane jako zimowe schronienia przez niektóre ptaki (np. mazurek, budujące zimowe „gniazda”) oraz nietoperze. Optymalnym czasem na czyszczenie jest jesień - od 16 października do końca listopada.
7. **W przypadku konieczności przeprowadzenia deratyzacji** zaleca się bardzo częste kontrole prawidłowości działania karmników deratyzacyjnych, częste kontrolowanie i zabieranie martwych gryzoni; co jakiś czas, o ile to możliwe, zmianę rodzaju karmników deratyzacyjnych w celu ograniczenia możliwości uczenia się otwierania ich przez ptaki krukowate, które są w stanie nauczyć się korzystania z tego typu konstrukcji. W przypadku parku proponuje się również testowanie innych metod, jak np. pułapki żywołowne, co może pomóc ograniczyć kumulowanie się trutek w organizmach zwierząt z wyższych poziomów łańcucha pokarmowego.
8. **Instalowanie krytych koszy na śmieci oraz zwiększenie ich ilości** w celu zmniejszenia szansy wykorzystywania śmieci przez zwierzęta, głównie ptaki krukowate, zanim kosze zostaną opróżnione.

W celu wzbogacenia siedlisk ptaków zaleca się:

1. **Utworzenie stref różnorodności biologicznej**, czyli tzw. dzikich zakątków. Zachowanie bez ingerencji fragmentów zadrzewień i zakrzaczeń o naturalnym charakterze, z ograniczonym

dostępem dla ludzi (i psów). Miejsca takie stanowią cenne i bezpieczne dla ptaków środowiska lęgowe i żerowiska.

2. **Wysianie w wybranych miejscach łąk kwiatnych** z rodzimych gatunków roślin łąk i muraw. Pozwoli to na wzbogacenie bazy pokarmowej dla ptaków odżywiających się nasionami zarówno tych miejscowych (wróbel, mazurek, zięba), jak i przelotnych oraz zimujących (np. czyż, szczygieł). Dodatkowo poprzez zwiększenie bioróżnorodności bezkręgowców wzbogaceniu ulegnie również baza pokarmowa ptaków odżywiających się bezkręgowcami. Dobrze by było, aby taka łąka lub jej fragment był pozostawiony na zimę, dzięki czemu nasiona lub zimujące larwy owadów w łodygach niektórych roślin, będą tworzyć naturalny karmnik dla zimującej awifauny.
3. **Dosadzenie bezpośrednio przy brzegach stawu krzewów** dających schronienie pisklętom kaczek i łyszek. Dodatkowo w celu rozbudowy bazy pokarmowej i wzbogacenia ekosystemu stawu, wskazane może być wprowadzenie roślinności pływającej takiej jak grzybień biały, rdestnica pływająca czy żabiściek pływający. Po dokonaniu powyższych zmian można też powiesić w sąsiedztwie stawu budkę lęgową dla kaczek.

W celu poprawy ochrony ptaków w Parku Ujazdowskim zaleca się:

1. **Wprowadzenie zakazu wstępu z psami do parku** lub wprowadzenie punktu regulaminu dotyczącego bezwzględного trzymania psów na smyczy i zakazu wchodzenia psów do stawu, a następnie podjęcie działań związanych z egzekwowaniem przestrzegania tego zakazu.
2. **Wprowadzenie ograniczenia prędkości dla osób poruszających się na rowerach i hulajnogach elektrycznych** lub zalecenie wolnej jazdy po parku w celu uniknięcia potrącenia, lub przejechania zwłaszcza młodych, słabo lotnych ptaków.
3. **Kontynuację dotychczasowych działań informacyjnych**, zarówno w parku, jak i w mediach społecznościowych i na stronie internetowej Zarządu Zieleni, dotyczących informowania osób goszczących w parku o: zakazie dokarmiania zwierząt przetworzoną żywnością, jak chleb, bułki, chipsy; trzymania psów na smyczy, tworzeniu ostoi bioróżnorodności itp.
4. **Nawiązanie współpracy z organizacjami lub firmami prowadzącymi działania zmierzające do ograniczenia bezdomności kotów domowych** i ich rozmnażania (wyłapywanie i sterylizacja).
5. **Prowadzenie działań edukacyjnych**, spotkań z osobami odwiedzającymi park dotyczących ochrony przyrody w mieście i korzyści z niej płynących.

Dodatkowo oprócz powyższych zaleceń, przy planowaniu w przyszłości wszelkich działań mających na celu „renaturyzację”, „renowację” czy „rewitalizację” Parku Ujazdowskiego lub jego fragmentów, należy pamiętać o utrzymaniu (lub ewentualnym polepszeniu) jakości siedlisk przyrodniczych, nawet jeśli celem działań ma być poprawa takich funkcji Parku jak rekreacyjna, krajobrazowa, kulturowa, edukacyjna czy dostępności dla ludzi. Takie działanie jest zgodne z nowym kierunkiem przyjętym przez m.st. Warszawę w kwestii rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury. Niestety, dotychczas przeprowadzone prace, które nazwano „rewaloryzacyjnymi”, w trzech warszawskich parkach skończyły się negatywnie dla ich zasobów przyrodniczych. W Parku Żeromskiego, w Parku Kępa Potocka i w Ogrodzie Krasińskich po wykonaniu prac renowacyjnych, zarówno bogactwo gatunkowe awifauny lęgowej, jak i ogólna liczebność ptaków zmniejszyła się od 1/3 do połowy stanu sprzed podjęcia zabiegów. Nie dość tego, zmiany, które zaszły w zespole ptaków, utrzymywały się przez bardzo długi czas, nawet 7-11 lat (Popko 2008, Luniak i Węgrzynowicz 2019). Aby uniknąć błędów popełnionych w innych parkach, zaleca się każdorazowo współpracować ze specjalistami z zakresu przyrody, a także wykorzystać zalecenia wymienione powyżej.

6. Dyskusja i wnioski

6.1. Charakterystyka awifauny

Awifauna Parku Ujazdowskiego jest jedną z lepiej zbadanych spośród warszawskich parków. Badania nad awifauną lęgową prowadzono w roku 1975 (Luniak 1981) oraz w latach 1984-1985 (Nowicki 1992). Z kolei awifauna zimująca była badana na przełomie 1975 i 1976 roku (Luniak 1981). Dane te pochodzą jednak sprzed wielu lat, więc niniejsze opracowanie stanowi istotną aktualizację stanu wiedzy o lokalnej awifaunie. Badania przeprowadzone w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024 pozwoliły uzyskać informacje o składzie gatunkowym, liczebności i zagęszczeniach ptaków w Parku Ujazdowskiego w cyklu rocznym. Pozwoliły również na określenie zmian wieloletnich w składzie awifauny lęgowej i zimującej, które zaszły przez ostatnie 40 lat.

Awifauna omawianego obszaru liczyła w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024 łącznie 41 gatunków (**tab. 7**). Jest to liczba podobna do tej opisywanej dla innych terenów zieleni w Warszawie o podobnej charakterystyce. Inwentaryzacja ornitologiczna przeprowadzona w tym samym terminie wykazała 38 gatunków w Parku Kazimierzowskim (Wardecki i in. 2024a), 40 gatunków w Parku Powstańców Warszawy (Wardecki i Redlisiak 2024) i 45 gatunków w Ogrodzie Saskim (Redlisiak 2024).

Awifauna w okresie przelotów

Ze względów metodycznych ocena składu gatunkowego awifauny migrującej jest bardzo trudna. W praktyce niemożliwe jest w przypadku większości gatunków wiarygodne rozdzielenie osobników migrujących, osobników zimujących oraz osobników z lokalnej populacji lęgowej czy osiadłej. Dlatego obserwacje z okresu przelotów nie opisują składu gatunkowego ptaków migrujących sensu stricto, a jedynie ogół awifauny na badanym terenie w okresie przelotów.

W okresie przelotu jesiennego (01.09.2023 – 30.11.2023) na powierzchni badawczej stwierdzono 32 gatunki ptaków (**tab. 7**) natomiast w okresie przelotu wiosennego (01.03.2024 – 19.05.2024) – 28 gatunków (**tab. 8**). Zarówno jesienią, jak i wiosną przelot był słabo zaznaczony, gdyż nie stwierdzono licznych zgrupowań migracyjnych. Podobnie było w przypadku innych terenów zieleni w centralnej Warszawie (Smyk i Chodkiewicz 2022, Chodkiewicz i Smyk 2022, Wardecki 2022, Wardecki i in. 2024a, Wardecki i in. 2024b), co sugeruje, że zieleń miejska jedynie w ograniczonym stopniu stanowi atrakcyjne siedlisko (tj. miejsce odpoczynku i żerowania) dla ptaków wędrujących.

Awifauna zimująca

W okresie zimowania (01.12.2023 – 29.02.2024) na terenie Parku Ujazdowskiego stwierdzono 26 gatunków ptaków (**tab. 9**). Niewiele jest dostępnych opublikowanych danych o liczebności i składzie gatunkowym awifauny zimującej w miejskich parkach. Dlatego ocena jakościowa poziomu bogactwa gatunkowego ptaków zimujących w zieleni miejskiej jest trudna. W porównaniu do innych podobnych parków inwentaryzowanych równolegle zimą 2023/2024 bogactwo gatunkowe zimującej awifauny w Parku Ujazdowskim było wyższe, ale różnica ta nie była znacząca. W Parku Kazimierzowskim stwierdzono wtedy 20 gatunków zimujących (Wardecki i in. 2024a), w Ogrodzie Saskim - 22 gatunki (Redlisiak 2024) a w Parku Powstańców Warszawy - 23 gatunki (Wardecki i Redlisiak 2024).

Awifauna lęgowa

W okresie lęgów i dyspersji polęgowej (01.03.2024 – 31.08.2024) w Parku Ujazdowskim stwierdzono łącznie 27 gatunków ptaków (**tab. 10**), z których 20 uznano za lęgowe (tj. którym przyporządkowano kategorię lęgowości). Jest mniej gatunków niż w największych i najbardziej zróżnicowanych siedliskowo terenach zieleni w Warszawie takich jak Park Dolinka Służewska, gdzie w 2022 roku stwierdzono 47 gatunków lęgowych – Rowiński, 2022) czy Park Skaryszewski, gdzie w 2014 roku stwierdzono 37 gatunków lęgowych (Kojtek i in. 2015). Jednak w porównaniu z parkami o zbliżonej wielkości i charakterystyce siedlisk liczba gatunków lęgowych jest podobna. W warszawskich parkach miejskich i ogrodach, do roku 1996 stwierdzano od 17 do 41 lęgowych gatunków ptaków (Luniak 1996). W sezonie lęgowym 2024 w Parku Kazimierzowskim stwierdzono 17 gatunków lęgowych, w Parku im. Romualda Traugutta 23 gatunki lęgowe (Smyk i Redlisiak 2024), a w Ogrodzie Saskim 26 gatunków lęgowych (Redlisiak 2024). Łączne zagęszczenie lęgowe awifauny w Parku Ujazdowskim wynosiło 80,9 par/10 ha. Jest to wartość mieszcząca się w normie dla podobnych parków w Warszawie, aczkolwiek w jej dolnych granicach. W Parku Powstańców Warszawy wynosiło ono 65,5 par/10ha (Wardecki i Redlisiak 2024), w Ogrodzie Saskim 88,8 par/10 ha (Redlisiak 2024), w Parku Kazimierzowskim 89,8 par/10 ha (Wardecki i in. 2024a). Nieco niższe zagęszczenie ptaków lęgowych w Parku Ujazdowskim niż w wielu podobnych parków wynika najprawdopodobniej z relatywnie dużego udziału otwartych przestrzeni oraz zajmowania istotnej powierzchni parku przez staw (na którym bezpośrednio gniazdował tylko jeden gatunek – łyska). Dodatkowym czynnikiem jest brak lęgów mazurka, który w innych parkach gniazdując półkolonijnie, przyczynia się do zwiększenia łącznego zagęszczenia lęgowego. Gatunek ten był w parku obserwowany jedynie w trakcie jednej kontroli, w czasie przelotu jesiennego, ale ponieważ jest to gatunek zwiększający liczebność i zasięg w Warszawie oraz gniazdujący w bezpośrednim sąsiedztwie Parku Ujazdowskiego, możliwe, że w najbliższych latach będą tu stwierdzane lęgi tego gatunku.

Zmiany wieloletnie

Liczba gatunków lęgowych na omawianym terenie w roku 2024 była minimalnie większa w porównaniu do tej z lat 1975 oraz 1984-1985 (**tab. 12**). Skład gatunkowy awifauny uległ jednak zmianom w stosunku do lat 70. i 80. XX wieku, w porównaniu do których w roku 2024 ubyło 13 gatunków, a pojawiło się 10 nowych (**tab. 12**). Zmiany te najprawdopodobniej wynikają z ogólnych zmian, jakie zaszły w ostatnich dziesięcioleciach w awifaunie centralnej Warszawy, ponieważ w okresie tym nie zaszły istotne zmiany siedliskowe w samym parku. Tezę tę wspiera fakt, że wśród „nowych” gatunków, jakie pojawiły się w parku, są m.in. grzywacz, kapturka i kwiczoł, czyli te zwiększające swoją liczebność i zasięg w Warszawie. Z kolei wśród gatunków, które przestały być lęgowe w parku, są m.in. sierpówka i sroka, czyli te wycofujące się w ostatnich latach ze śródmieścia Warszawy.

Tabela 12. Porównanie składu awifauny lęgowej w Parku Ujazdowskiego w latach 1975 (za: Luniak 1981), 1984-1985 (za: Nowicki 1991) oraz 2024 (na podstawie niniejszego opracowania). W kolumnach z danymi dla poszczególnych okresów podano kategorie lęgowości danego gatunku (C – gniazdowanie pewne, B – gniazdowanie prawdopodobne, A – gniazdowanie możliwe). Zmiana: „o” – gatunki stwierdzone zarówno w 2024 roku, jak i w latach 1975 albo 1984-1985, „+” – gatunki, które pojawiły się po raz pierwszy w 2024 roku, „-” – gatunki stwierdzone w latach 1975 albo 1984-1985, a niestwierdzone w roku 2024, „+2/+3” – zmiana liczby gatunków lęgowych w 2024 roku w porównaniu z latami 1975/1984-1985. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

L.p.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	1975	1984-1985	2024	Zmiana
1	bogatka	<i>Parus major</i>	C/B	C/B	C	o
2	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>			A	+
3	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	C/B	C/B		-
4	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	A		A	o
5	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>			C	+
6	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>			B	+
7	kawka	<i>Corvus monedula</i>	C/B	C/B		-
8	kos	<i>Turdus merula</i>	C/B	C/B	C	o
9	kowalik	<i>Sitta europaea</i>			A	+
10	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	C/B	C/B	A	o
11	kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	C/B			-
12	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>			A	+
13	łyśka	<i>Fulica atra</i>			C	+
14	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>			C	+
15	mazurek	<i>Passer montanus</i>	C/B	C/B		-
16	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	C/B	C/B	C	o
17	oknówka	<i>Delichon urbicum</i>	A			-
18	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>		C/B	B	o
19	piegża	<i>Curruca curruca</i>		C/B	B	o
20	pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	C/B			-
21	puszczyk	<i>Strix aluco</i>	A			-
22	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>			B	+
23	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	C/B	C/B		-
24	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>			A	+
25	sroka	<i>Pica pica</i>		C/B		-
26	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>		C/B		-
27	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	C/B	C/B	C	o
28	wilga	<i>Oriolus oriolus</i>	C/B	C/B		-
29	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	A	C/B	C	o
30	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	C/B	C/B		-
31	zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	C/B	C/B		-
32	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>			A	+
33	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	C/B	C/B	B	o
N gatunków			19	18	20	+1/+2

W porównaniu do danych z zimy 1975/1976 liczba gatunków zimujących w Parku Ujazdowskim na przełomie 2023 i 2024 roku wzrosła ponad dwukrotnie (**tab. 13**). Jedynie 3 gatunków obserwowanych w latach 70. XX wieku nie stwierdzono zimą 2023/2024, pojawiło się natomiast aż 18

gatunków niestwierdzanych wcześniej (**tab. 13**). Jest to najprawdopodobniej pośredni efekt ocieplenia klimatu, które nastąpiło w ostatnich dziesięcioleciach oraz synurbizacji niektórych gatunków. Ze względu na cieplejsze zimy wiele ptaków, które w latach 70. nie zimowało (lub robiło to sporadycznie) w centralnej Polsce na początku XXI wieku zaczęło to robić regularnie, a niekiedy licznie. Przykładami takich gatunków w Parku Ujazdowskim wydają się m.in. kwiczoł, łyska, rudzik, strzyżyk czy modraszka (w latach 70. XX w. potencjalnie lęgowa, ale nie zimująca) oraz strzyżyk czy też szpak.

Tabela 13. Porównanie składu gatunkowego awifauny zimującej w Parku Ujazdowskiego zimą 1975/1976 (za: Luniak 1981) oraz 2023/2024 (na podstawie niniejszego opracowania). Zmiana: „o” – gatunki stwierdzone zarówno zimą 2023/2024, jak i 1975/1976, „+” – gatunki, które pojawiły się po raz pierwszy zimą 2023/2024, „-” – gatunki stwierdzone zimą 1975/1976, a niestwierdzone zimą 2023/2024, „+15” – zmiana liczby gatunków zimujących w sezonie 2023/2024 w porównaniu z sezonem 1975/1976.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	1975/1976	2023/2024	Zmiana
1	bogatka	<i>Parus major</i>	W	W	o
2	czeczotka	<i>Acanthis flammea</i>		W	+
3	dzwonec	<i>Chloris chloris</i>	W	W	o
4	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	W	W	o
5	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	W		-
6	gołąb miejski	<i>Columba livia forma urbana</i>	W	W	+
7	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		W	+
8	karolinka	<i>Aix sponsa</i>		W	+
9	kos	<i>Turdus merula</i>	W	W	o
10	kowalik	<i>Sitta europaea</i>		W	+
11	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>		W	+
12	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	W	W	o
13	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>		W	+
14	łyska	<i>Fulica atra</i>		W	+
15	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>		W	+
16	mazurek	<i>Passer montanus</i>	W		-
17	mewa siwa	<i>Larus canus</i>		W	+
18	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	W	W	o
19	mysiokrólik	<i>Regulus regulus</i>		W	+
20	nurogęs	<i>Mergus merganser</i>		W	+
21	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>		W	+
22	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>		W	+
23	sroka	<i>Pica pica</i>		W	+
24	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>		W	+
25	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>		W	+
26	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>		W	+
27	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>		W	+
28	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	W	W	o
29	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	W		-
N gatunków			11	26	+15

6.2. Podsumowanie i wnioski

Niniejszy raport stanowi ważną aktualizację wiedzy o awifaunie Parku Ujazdowskiego, ponieważ dotychczasowe dane pochodzą z lat 70. i 80. XX wieku. Awifauna Parku Ujazdowskiego składa się z 41 gatunków, w tym 20 lęgowych. Stwierdzono również 21 gatunków przelatujących nad parkiem. W

okresie migracji wiosennej stwierdzono tu 28 gatunków, migracji jesiennej – 32, a w czasie zimowania – 36 gatunków. Awifauna stwierdzona w trakcie badań była zbliżona pod względem bogactwa i składu gatunkowego do innych terenów zieleni w Warszawie o zbliżonej charakterystyce i powierzchni, choć nieco niższe niż w większości podobnych parków było łączne zagęszczenie ptaków lęgowych. Jakościowo, siedliska w parku są zbliżone do innych siedlisk podobnych obszarów zieleni miejskiej, choć stosunkowo duży jest udział zieleni intensywnie pielęgnowanej, która ma ograniczoną atrakcyjność dla większości gatunków ptaków. Ze względu na dostępne typy siedlisk (zadrzewienia parkowe przeplatane otwartymi trawnikami z udziałem gęstych krzewów i ze zbiornikiem wodnym z niewielkim trzcinowiskiem) w awifaunie dominują gatunki ekotonowe oraz związane z zadrzewieniami. Obecność zbiornika wodnego umożliwia bytowanie w parku ptaków wodnych (łyśki, krzyżówki i mandarynki) i jest niewątpliwie czynnikiem sprzyjającym bioróżnorodności, choć (ze względu na brak roślinności wodnej) jedynie w ograniczonym stopniu. Dostępne na terenie parku budki lęgowe stwarzają dogodne warunki do gniazdowania ptakom z grupy dziuplaków. Wydaje się, że ciągła liczna obecność ludzi w Parku Ujazdowskim sama w sobie nie wpływa szczególnie negatywnie na tutejszą awifaunę, natomiast ważnym zagrożeniem z tym związanym jest obecność psów spuszcanych ze smyczy. Potencjalne zagrożenia związane z utrzymaniem terenu mogą być łatwo uniknięte przez stosowanie dobrych praktyk służących utrzymaniu bioróżnorodności. W porównaniu do lat 70. i 80. XX wieku awifauna lęgowa nie zmieniła się istotnie pod względem bogactwa gatunkowego, ale zauważalnie zmienił się jej skład gatunkowy, w sposób odpowiadający zmianom zachodzącym w całej Warszawie. Awifauna zimująca w Parku Ujazdowskim na przełomie 2023 i 2024 roku liczyła dwa razy więcej gatunków niż w latach 70. XX wieku, co najprawdopodobniej jest wynikiem ocieplenia klimatu i związanego z nim skracania dystansu lub zaniechania migracji przez wiele gatunków ptaków, a także synurbizacji niektórych gatunków.

Najważniejsze wnioski płynące z badań:

- Awifauna Parku Ujazdowskiego (41 gatunków stwierdzanych w cyklu rocznym, 20 gatunków lęgowych) była zbliżona pod względem bogactwa i składu gatunkowego do innych terenów zieleni w Warszawie o zbliżonej charakterystyce i powierzchni.
- Ogólne zagęszczenie lęgowe w Parku Ujazdowskim wynoszące 80,9 par/10 ha było nieco niższe niż w większości podobnych parków w Warszawie.
- Siedliska w Parku Ujazdowskim stwarzają dogodne warunki przede wszystkim dla ptaków ekotonowych i związanych z zadrzewieniami oraz dla wybranych gatunków ptaków wodnych.
- Największymi antropogenicznymi zagrożeniami dla lokalnej ornitofauny jest płoszenie przez psy oraz niewłaściwe dokarmianie przez ludzi.
- W porównaniu do lat 70. i 80. XX wieku awifauna lęgowa nie zmieniła się istotnie pod względem bogactwa gatunkowego, ale zauważalnie zmienił się jej skład gatunkowy, w sposób odpowiadający zmianom zachodzącym w całej Warszawie.
- Awifauna zimująca w Parku Ujazdowskim na przełomie 2023 i 2024 roku liczyła dwa razy więcej gatunków niż w latach 70. XX wieku, co najprawdopodobniej jest wynikiem ocieplenia klimatu oraz postępującej synurbizacji niektórych gatunków ptaków.

7. Literatura

1. Andrzejewski R., Babińska-Werka J., Gliwicz J., Goszczyński J., 1978. Synurbization Processes in Population of *Apodemus agrarius*. Characteristics of Populations in an Urbanization Gradient. *Acta Theriologica* 23, 20: 341-358.
2. Bocheński M., Ciebiera O., Dolata P. T., Jerzak L., Zboryt A., 2013. Ochrona ptaków w mieście. RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim.
3. Chodkiewicz T., Smyk B., 2022. Park Praski. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2022. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
4. Johnsgard P.A., 1968. 'Some putative Mandarin Duck hybrids. *Bulletin of the British Ornithologists Club* 88, pp. 140-148.
5. Keller M., Engel J., Zawadzki J., Leszkowicz J., 1987. Metody oceny liczebności populacji lęgowej krzyżówki (*Anas platyrhynchos*) w warunkach miejskich. *Notatki Ornitologiczne* 28: 63-79.
6. Kojtek B., Marczewski A., Kajzer K., Dziadosz M., 2015. Ptaki – awifauna okresu lęgowego. W: Luniak M. (red.). *Przyroda Parku Skaryszewskiego – raport z realizacji projektu w 2014 r.* Warszawa.
7. Luniak M., 1981. The birds of the park habitats in Warsaw. *Acta ornithologica* 18: 335-370.
8. Luniak M., 1996. Inventory of the avifauna of Warsaw – species composition, abundance, and habitat distribution. *Acta ornithologica* 31: 67-80.
9. Luniak M., 2006. Bogactwo gatunkowe i liczebność fauny wielkiego miasta — przykład Warszawy. *KOSMOS, Problemy Nauk Biologicznych* 55: 45-52.
10. Luniak M., 2019. Dzikie życie w parkach miejskich – jak mu sprzyjać. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy (broszura informacyjna).
11. Luniak M., Węgrzynowicz A., 2019. Wpływ renowacji parków miejskich na ich awifaunę lęgową – przykład z Warszawy. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn* 75: 3-15.
12. Meissner W., Wardecki Ł., Chodkiewicz T., 2023. Monitoring Zimujących Ptaków Wodnych. W: Chodkiewicz T., Przymencki M. (red.), 2024. *Sprawozdanie z prac terenowych i opracowanie wyników uzyskanych w okresie migracji i zimowania w sezonie 2023/2024. Monitoring ptaków z uwzględnieniem obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, lata 2023-2025. Etap 3. Zadanie 1. Monitoring ptaków - prace terenowe i opracowanie wyników.* GIOŚ, Warszawa.
13. Nowicki W. 1992. Zmiany awifauny lęgowej parków Warszawy (1975-1985) oraz zastosowanie skrzynek lęgowych do jej kształtowania. *Acta ornithologica* 27: 65-92.
14. Ornitho.pl. Baza obserwacji ptaków (dane z lat 2004-2023).
15. Popko J., 2008. Skutki przyrodnicze modernizacji parku Kępa Potocka w Warszawie. *Turystyka i Rekreacja* 4: 29-36.
16. Redlisiak M., 2024. Ogród Saski. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
17. Rowiński P., 2022. Zespół parków położonych wzdłuż ul. Dolina Służewiecka. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2022. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
18. Smyk B., Redlisiak M., 2024. Park im. Romualda Traugutta. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
19. Smyk B., Chodkiewicz T., 2022. Ogród Krasińskich. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2022. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
20. Tomiałojć L., 1970. Badania ilościowe nad synantropijną awifauną Legnicy i okolic. *Acta ornithologica* 12: 293-392.

21. Tomiałoć L., 1980. Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. Notatki Ornitologiczne 21: 33-61.
22. Trojan P., 1975. Ekologia ogólna. PWN, Warszawa.
23. Wardecki Ł., 2022. Port Czerniakowski. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2022. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
24. Wardecki Ł., Redlisiak M., 2024. Park Powstańców Warszawy. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
25. Wardecki Ł., Smyk B., Redlisiak M., 2024a. Wybrane tereny zieleni w dzielnicy Śródmieście. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
26. Wardecki Ł., Smyk B., Redlisiak M., 2024b. Wybrane tereny zieleni w dzielnicy Wola. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
27. Wilk T., 2016. Kryteria lęgowości ptaków - materiały pomocnicze. Wersja 3 – 16.02.2016. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki.

8. Przekazywane wyniki

- Raport z realizacji zadania – plik .docx, plik .pdf, wydruk papierowy pliku .pdf
- Tabela obserwacji – plik .xlsx
- Mapy obserwacji, gniazd oraz przybliżonych terytoriów ptaków – pliki .shp
- Mapy obserwacji, gniazd oraz przybliżonych terytoriów ptaków (gatunki lęgowe) – pliki .pdf
- Dokumentacja fotograficzna siedlisk oraz wybranych gatunków ptaków – zdjęcia przekazane drogą elektroniczną, wybrane zdjęcia zostały zamieszczone w raporcie w ramach zilustrowania części tekstowej